ՃԱՌ

ՆԵՐԲՈՂԱԿԱՆ

'Ի ՍՈՒՐԲ ԽԱՉՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ։

ՏԵԱՌՆ

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՔԱՀԱՆԱՅԻ

ԿԱՆԱՆԴԱՑԻՈՑ

ՃԱՌ

ՆԵՐԲՈՂԱԿԱՆ

'Ի ՍՈՒՐԲ ԽԱՉՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ,

ԵՒ

ՊԱՏՄԱԳՐԱԿԱՆ ԱՌԱՍԱՑՈՒԹԻՒՆ

'Ի ՍՈՒՐԲ ՆՇԱՆՆ ՎԱՐԱԳԱՅ։

'Ի ՄՈՍԿՈՒԱ·

'Ի Տպարանի Արեւելեան Լեզուաց Ճեմարանի

Տեարց Լազարեանց։

1853

ՍՏՈՒԳՎԱԾ
1952

Չգտեալ 'ի սմա ընդդէմ ինչ հաւատոյ կամ վարուց՝ Հրամայեմք տպագրել ։ 'Ի 16 Հոկտեմբերի 1852 ամի, և ազգային Թուականին ռ̄յր· յ[illegible] ։

Վիճակաւոր Առաջնորդ 'Նոր 'Նախիջեւանայ և Բեսարաբիոյ Հայոց

Արք Եպիսկոպոս

ՄԱՏԹԷՈՍ։

ԱՌ ԸՆԹԵՐՑՈՂՍ

—

Երանաշնորհ Տ. Յովհաննու Քահանայի Վանանդայւոյ առաքինակրօն վարուցն սրբութեան, նոյն և խորախոհ հանճարոյ նորա և երկասէր ձեռինն արգասեաց՝ թէ հասու ինչ որ լինել ցանկանայցէ, գտցէ լիով զամենայնն 'ի կանխարան ծանօթութեան ակնեղինիկն նորա մատենի, որ զՈսկի Դարուն Հայաստանի ածէ զնկարագիր: Եւ այն իսկ է, զոր մերոյս սիրող Հայրենեաց՝ Գրիգոր Արէլեան Տփխիսեցի՝ մեծանուն վաճառական 'ի լոյս ընծայեցոյց տպագրութբ̃ 'ի Զմիւռնիա յամին 1841:

Ինձ առ տեղեաւս զայս և եթ մնայ ազգ առնել ընթերցանելեաց, զի զառաջիկայս Ճառ 'Ներբողական՝ հանդերձ

չափածոյին վերջարան բանիւ եկն 'ի գրել երանելին Տ․ Յովհան յառաջ քան զքահանայանալն, որպէս յայտ իմն առնէ և նորին ինքեան ստորագրութիւն 'ի նամակին որ առ Սարգիս վարդապետ՝ զՎարժապետի և եթ ունելով զվերակոչումն։

Մուէր Պրէֆորէան Օ․ Մուռնայէ։

ԱՌ ՀԵՂԻՆԱԿՆ

—

Ժամ ինձ ահա, երջանիկդ իմ Հայր, ժամ ինձ դուզնաքեօք երախտագիտութեամբ որ առ Քեզ՝ հատուցանել զպարտս. այլ հատուցից մրգէն։

Որ 'ի Քէնդ ինձ տուաւ՝ ոչ երկրաւոր, այլ՝ երկնային է գանձ, և քան զՍպերականն ոսկի՝ պատուական զնոյն խոստովանիմ։ Եթէ ծնայ 'ի կեալ, զբարւոքն կեալ 'ի Քէն ուսայ՝ յառաջինուցդ 'ի մեծէ։ Այլ եղեւ ինձ զոր ընկալայ՝ և այլոց մատակարարել, իբրու այն՝ որ բարւոյ հանդիպեալ ղւոյ, աջողիցի և զնմանութիւնն բերել զնորոյ վարդապետին։ Այդմ՝ թէ և մարթ իցեմ ոչ՝ այլ անձկամ հասանել Քոյով օրհնութեամբ։

Ընկա՛լ, ո՛ մեծդ խնամատարութեամբ Տէր Յովհան, ընկա՛լ ՚ի հանգստեանդ օթեւանէ վերուստ շրթանցս մրմունջ՝ Քեզ ՚ի գոհութիւն։ Օ՛ Քո սուրբ կարկառ զԱ՛ջդ, եւ (եթէ ոչ անձամբ Քեզ բանս թուիցի) հաճեսցի, աղաչեմ, զգեղահիւսդ դրուագ Ներբողի յԱ՛ստուածընկալին ՚ի Քառաթե՝ ընդունել ՚ի ձեռաց ընդհապարտս Քո աշակերտի

Մոէրայ։

Աստուածաշնորհ խաչակիր Պաշտօնէի
Արանչելազարդ սրբոյ Նշանին Վարագայ
Տեառն Մարգափ խոջակեան Վարդապետի
Յարգանօք պատուոյ

Յայտարարութիւն ։

Տէրունականն հրամայէ վճիռ՝ տալ որոց խնդրեն, քանզի յատուկ է բարութեան լինել հաղորդական. վասն որոյ և իբրաւամբք՝ զորս ծանկեալ զախրատուրն տաղանդ շնորհաց ոչ սեղանաւորեն՝ ընդ անգերծ տուժանացն դատապարտանօք կապէ, քննողն սրտից և երիկամանց ամենեցուն ։ Յայսմանէ անհրաժեշտ վճռոյ անփախչելի մերս կալանաւորեալ միայց տկարութիւն՝ յառաջի առնելն ձեր ըղձնդիր շարադրութեան ներբողական ճառի 'ի սուրբ խաչն Աստուածընկալ, և մանաւորապէս եւ՝ պատմագրական գո-

տանի 'ի սուրբ Նշանն Վարագայ, Թէ-պէտ և աղօտալոյս և անձեռնհաս յայն-գունակ գերագոյն տեսութիւն, զկատա-րումն անտես առնել չկարացի։ Վասն որոյ և ըստ տուչութեան շնորհաց Հոգ-ւոյն Աստուծոյ՝ ահա լրացուցեալ, խընդ-րեմ ներողամիտ լինել առ թերութիւն. վասն զի այսքան կարողացայ զբաղեալ մեր միոյ 'ի հիւսուած բանի. որ բաց 'ի բազմապատիկ զբաղմանց, զուրկ է ամե-նեւին 'ի կարեւոր գրոց, և անբաժ յի-մաստից լուսոյ, միայն 'ի գիւտ հանապա-զորդական ուսուրն պարենի դեգերեալ։ Այլ սիրով ընկալեալ զյօժարասիրտ նուէրս զայս դուզնարան, փոխարինեա-ցես զօժանդակութիւն աղօթից և օրհ-նութեանց 'ի բարեպէս կեցութիւն ան-ձին իմոյ, և յանմիտս պահպանութիւն յամենայն արկածից չարեաց։ Ողջ լեր։ 'Ի Զմիւռնիա 'ի 10 Դեկտեմբերի 1815։

Ն. Ծ. Մէրդոյեան Յովհան
Վանանդեցի, Վարդապետ։

Բան **ԽԱՉԻՆ՝** *կորուսելոյն յի-մարութիւն է. այլ փրկելոյս մեզ՝ զօրութիւն Աստուծոյ։*

(Ա Կորն. Ա. 18)։

Պարծանք ուղղութեան կաթուղիկէ եկեղեցւոյս՝ են ամենայն զօրք Քրիստոսի. և առաւել պարծանք պարծանաց՝ **ԽԱՉՆ։**

(Ներսէս Լամբրոն. ՚ի Խաչ. ընծ. ժէ)։

ՆԵՐԲՈՂ, ԳՈՎԵՍՏԻ

ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՆՇԱՆԻ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻՆ

ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ,

[illegible]

Պատմագրական Հաւաստութեան

Ճարտարաբանութեան

յԱրիստակէս Սուրբ Նշան

Վարդապետի

Բազմաձայն գերագոյն նուագեալ փառք, մեծ եկեղեցի, ՚ի գովեստ փառաց պերճութեան փառաց պսակի, գերափառագոյն ձայնիւ գեղգեղել գրաւաւոր զարդու սրանչելեացն ՚ի համաձայն իւր հանճարեն։

Աղաւթիւ օրհնութեան յարդարեալ սիրոյ, պարս

բոլորեան զբարերարութեանն մատուցանել վայելուչ նուէրս · որ մանաւանդն գործի եղեալ անմահին՝ գրչինն կենսացոյց արշանդի ծննդոց՝ յանմահականն կենաց յաւէրժ հարստութիւն ։

Զինկոյն ասէք փառըմբոյր բուրվառս, քահանայք նորա եկեղեցւոյ, անուշահոտ բուրմամբ 'ի պաշտօն կանխեալ ազգանց այսր սրբութեան · յոր գառն անարատ մարմնով պատարագեալ՝ քաւութիւն ընծային արար մարդկութեան ։

Ինչըս խորախութեան ասաջի հարէք նոր տապանակին, 'ի բռնութե՛ան չին Փարաւոնի փրկեալ ժողովուրդք, գերկրպագութեան մատուցեալ պաշտօն Քրիստոսական այսմ զատկականի, որով յաշխարհահեղձն մեղաց յորձանաց ազատ վերբերեալ՝ յանախտն հանէք նաւահանգիստ վերինս Սիոնի ։

'Ի անկանխութիւն բնաւոց պատժապարտութեան այս գործի անխծից՝ մեզ կենաց պատուղարան և փայտ օրհնութեան պարգեւեալ տուաւ · եկայք՝ հաստատեալ ձեռն ձգեցուք զանմահութեանն կթել պտուղ՝ 'ի յարակայ մշտնջենաւորութիւն յանմահ վիճակի, ընդ հրեղինութիւն սերոփից անմահից յԱդինն վերին վայելմն կայից՝ գերալիր դրբանոց կոյթիս կենակցաբար կայսանս կենդագեալ ։

Այլ ինձ տարտամն տարակուսելոյ՝ որ կեն-
դանիք այդր նշանի ուսուքարձ՝ պատուամնոյն
պաշտօնէի հարկիւ յորդորմամբ տպաւոր բա-
նիս կարդեցայ , ո՛ որդեօք տայր հաւատալ
խորհրդոյս զօրութեան բան բացայայտիչ · որով
զնուազ ներքոյին բազմատեղեան մասանց յօ-
դուածովք ՚ի դրակապատճէնն պարտութեան
պատկ պարունակեալ՝ զպարծանոյն պատճառ պա-
րուց Քրիստոնէից արժանալէս վերաքարդել
զդեցայց զօրութիւն ։ Զի եթէ ձողարարձ ան-
թոյն օրինակի պղնձածոյլ օծանեակն զխաչի
զանխուլն խորհրդոյ խորին անհասութիւն՝ յան-
քընականն հրաշալեաց եկեալ դաստակարդս ՚ի
անկախան բարձուն լերին Սինեայ , զԽորայե-
լեանն զբոհի զօրանայր մասց տեսութիւն , և
տապանակակին ցողոյ վարդապետութ պատրիայ-
ծութիւն յանօթս մասց Յակոբեան զարմի՝ բերս
բացայայտութեան ծածուկ խորհրդոյ ո՛չ սաւե-
ռալիէր , զի՛որդ ապա ունայն ՚ի շնորհաց Հոգ-
ւոյն խնամոց՝ կենդադաւանն հոգւոյ պարապինդ
երկիր՝ զՃշմարտութիւն սուրբին բարբառով
երանեաց բանի ՚ի ներքոյական Ճառից զրու-
թիւնս պատուեալ հաշակեցից , ՚ի թողին թեոյ
մասց ուղղման յՍտտուածաքանչ պայծառ Նշա-

նէս յանձառ բարձրութիւն զէթ աղօտանս զխանձանմն երազեալ, և կամ խոկալեօ առել, զհրեշտակաց պատկառելին 'ի բանաւորն պատարագ օրհնաձայն երգոց Ճաչողալեօ իմն բարեբանեալ:

Արդարև Ճշմարտութեամբ առաջեալքս, և նուաստախոհ իմում մտաց տեսութեան՝ համբուրիւ ըղձատարփ յարգման ողջունելիք. այլ քանզի խուարահոյին խարէութեամբ նախաղատիր խորամանկութեանն՝ ցան և ցիր ցնդմամբ 'ի տարադրական վայրի վտարանդեալքս, ցորօ այսու հովուին երկնային 'ի խորհրդականն մարմնոյ անդադարօք միաշունչ կցորդութեանն հօտախմբութիւն անդր փարախեալ՝ լուսաճաճանչ պայծառ պատմուճանաւ զեղազարդեալք, և վերնարնակն յարկի զեղապանց շնորհաց նորատիւք Աստուածեանն խաչի անդրբէն ժառանգաւոր լինել արժանացաք, և յանդանոյն պարտեօք ծանրաբեռնեալք՝ զանուանակն վշտաց հանդիստ ապահով իմն անդորրացաք, և զանմահութեանն պտուղ կենաց փայտի՝ զփրկութենագործն մարմին և զարիւն 'ի սմին զէնելոյ անարատ գառին՝ 'ի յաղուրդ լիութեան հաղորդին Ճաշակաց կերակուր առաք, և 'ի լրումն տենչանաց տարփման Նա-

խառնեցին՝ Աստուածախառն մարմնոյն ճաշակմամբ ընդ վէճին մխացեալ՝ յաստուածանալոյն պատիւ պանծանաց շնորհօք վերացաք, կարի յոյժ 'ի ճաշողականացն անցեալ խոստովանեցի՝ ըստ մերում ակարիմաց ասուածութեան՝ նուէրս քանի գողդոջուրթն բարբառոյ՝ յընծայս բարեբանութեան Աստուածալուրդ տիրական խաչին՝ ըղձածայնութեամբ երգով և խաչադանծն սրտի անմիթին յատակ խորհրդով երկրպագութեամբ հանդերձ նուագել:

Քանզի եթէ երջանիկն առաքելութեանց՝ խաչապարծ նշանակիր փողն աւետարանաց՝ զանճառուն մտաց հոգեհայեաց աչօք նկատող սրբազանն Պօղոս, 'ի գերագոյնն գոյս երկնի և երկրի՝ որք յամենարարին հրամանէ գերակատար անեղ էակին չքնաղ հաստեցան, խորհրդոյ ակամբ պարապեալ, յամենայն 'ի չնաշխարհիկ գերակայութենէ չեղին՝ բնութին աշխարհի այամեկ խաչեալ էր հողոյն [illegible]. աստի և 'ի սոյն յայս փրկութեան՝ Աշան [illegible] համարձակեալ՝ նազարանէր անարգածն բերանով Այլ ինձ քաւ լիցի պարծել, բայց միայն 'ի խաչն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, մեք զկնի որպէս յայնմ եռանդնոտ ախորժի սիրոյն՝ առատացեալ՝ սիրապատեա

գետնամած դիմաց երկրպագողական պաշտմանք 'ի տուն գովեստից փառօք հռչակել ո՛չ հանդիսացուք զսքանչելի զայս պարծանացն պարծանս, զնշանն փառաց մեծութեան աներունական անօրէնութեան, զդրօշակն յաղթութեան Աստուածամարդ վեհ Զօրավարի, զամրութեանն վահան Քրիստոսազօր արի զինուորաց, զանմատչելի աշտարակն վերամբարձութեան երկնից Թագաւորի, և զաշխարհաջահլուք փայլն անհեղեղ՝ 'ի նորոգութիւն մարդկան փրկութեան հեղլոյ անապական արեան Կենարարին։

Բնէր աստ սկիզբն արասցուք 'ի գեղապատշաճ շքեղ նմանութեանց, որ 'ի սկզբանց և այսր զպայծառապարծ տօրայն Խոնութիւն՝ կանխագուշակ հանդէս նշանակաւ բացածանուցին, 'ի տաճման վայելչաճոխս բանի նմանագրել. Նախ՝ զԱստուածընկալ երջանիկ Նշանն Տէրունի տատուածոյ բանից հիւսուածովք 'ի գով մատուցեալ, և ապա պատմագրական երգոց ատացութեամբք զպարգևն երկնային Հայկեան մեր զարմի՝ 'ի գեղանկար դրուագս փառաց՝ զԱստուածային արեամբ պարարտացեալ զհրաշագործ Նշանն Վարագայ մանուածագեղս պայծառ գովաբանել։

Արդարեւ յիրաւի փոյթ կենաց առ մեզ 'ի գլուխս եկեղեցւոյ փոխանակ նախնոյն՝ անմահու-թեան հօրս պատուէրին․ յորմէ զկենացն յա-ւերժ ընկալեալ զպտուղ՝ յանմահութեանն տար-գեւս փառօք փառաւորեալք․ ոչ 'ի սրամըտ-ութեն շըջարկութենէ մարդկան անմտոց, և կամ նախաստեղծին Ադամայ անմերձ և անճա-շակ․ այլ ամենայնի՝ որոց տեսոյն աշխոյժ լծա-բարձութեանն քաղցրանայ ախորժ հեշտութիւն, դիւրամերձ կայեալ առ ընթեր։ Զոր յիմա-ստին Ճառագրութեան վերամբերեալ իմն առակա-բանեալ գերահանճարն Իմաստոյ՝ երբ ընդ որդ համաձայնեալ վերին իմաստութեան՝ մարմնամած ըեւեռեալինդ 'ի նմին պրկմամբ ծառածին Հօրն իմաստութեան, Փայտ կենաց, ասէ, ամենե-ցուն, որք երբեւ 'ի Տէր՝ հաստատութբ պատըս-պարեալ 'ի նա յենուցուն։ Զի եթէ գերագոյն խնկութեանն Հօր անդրանիկ՝ յանուղորտ փառաց բարձրութենէ փոքր մի քան զանեղծ անմահից զուարթնոյն հօյլս խոնարհ նուաստացեալ, և անեղին ամբաստութիւն նկրտեալ իմաստութեան մարմնակցորդ խոնարհութեամբ 'ի ստորինս վայր խաչակիր Ճղանեաց կրից կրթադոյն վարժիւք դաստիարակեալ, և համագոյակն հարազատութեան

խոկարանէ նկարագիր փառացն հայրենի՝ ՚ի պատկ-երման մարգարէագիր Նախագուշակին գուշակու-թեանց՝ իբրու գրագմապատուղ ծաղիկ դեղերփ-նեայ յօրհնութեանս փոյտի քառատանեղնեանն ծայր վերամբարձեալ՝ յիւրն սեպհական անկա-պուտ ՚ի փառս մանկէր յաւէտ Յոխութեանց, զանխծիցն պատժարան գեր ամենեցուն ինքեան փառս վերադրելով, զիա՞րդ ոչ ապա բոլորե-ցուն ՚ի նա հաւատացելոց և հոգւով երկրպա-գուաց՝ ՚ի պաշտօն առեալ դաւանեցի խնա-մութիւն և փառք և պաշտելի փրկանակ կե-նաց և երանութեան ։

Այլ անճառահրաշ անպատում խորին խոր-հրդոյ՝ ՚ի սոյն յայս փոյթ մանաւանդ պրանչե-լապէս փառօք տպաւորեալ, որ Ճառագայթա-ւէտն ցոլմամբ՝ ՚ի Ճշմարտութիւն Նախագուշակ անցեալ օրինակաց՝ դերապայծառ փայլեալ ար-փիացաւ․ ո՛չ սոպէս գծերեգարձն հնոյն ՚ի Բա-բելոնականացն ծառայութենէ՝ յարինեալ աշ-խէտ երկիւար յաղթամարտ հանդիսիւ ՚ի խնդիր վրիժուց տաճարին եկեղեցւոյ ամենայաղթ իմն բարձ-րագունք հզօրն ձխաւորեալ, այլ յԱստուածա-յին արեամբ բարերարութեան՝ յանապատութեամբ փոյթ հիւթացանէք՝ ՚ի մահահիլ վշտացն գործի Փրկ-

չին ամենայնի միրանակ մարմնով վերելակելով, Քանզի արդարև առուգանալէ իբրև 'ի քրով- բէաձևից կառս քառակերպեան՝ աշխարհականն գո- ւոյն յաղթական մարմնի Էմմանուէլ հզօրա- պէս 'ի սա վերբարձմամբ զեմանալի թշնամւոյն վանելոյ զպատերազմ․ և անպարտն մահուան՝ հիւթաւոր մարմնով 'ի սոյն մահացեալ՝ յաղ- թանակ փառաց հանդիսի 'ի վերայ մահու կանգ- նեաց զօրապէս․ և զանդնդայարկ ամուր ամբար- տակ բազմամանի հրաշունչ վիշապին հիմն 'ի վեր տապալ կործանեալ, զչարին մթերս՝ գե- րեալն զամմարս յաղթութիւն կենաց վերադար- ձեաց․ և զհարսին Աստուծոյ նորին Երուսաղէմի զերկրաւոր անդրանկաց եկեղեցւոյ զպարիսպ շրջա- պատ՝ 'ի լուսանշոյլ փայլերանգ քարանց զեղեց- կաշար հիւսմամբ յանկաւորեաց։ Վասն որոյ և զերփառաւորն տիրապէս իմն հարստութեամբ փայ- լեալ 'ի զօրութիւն՝ աչարկու դիւաց հզօր պաշտ- պան անյաղթ հանդիսանաց տիրակիր և Աստուա- ծաբարձ Նշանի փրկութեան համայն աշխարհի։

Բա՛րէ յաւէրժական բարեացն երանութեան, որ 'ի ձեռն կենդանատու երկնաւորիչ ծառոյս մեզ ընծայեցաւ յաւէտ հրաշափառազոյն քան զԱդամեանն՝ 'ի դրախտ ծառոյն ունելով կախեալ

դանդաղեալ աղքատացն պատարագ փրկութեան մարդ-
կութեան զորմէ։ Զի նա միայն զծնողականն ծննդեան ծերութեան հօրն հասարակ' ի հայրե-
նիս որդեգիրն որոց դիրծուցեալ, զկենդանին իւր պատուղ' խնդրեալն կամաց հանձնութեան նուէր հանգուցեալ ընծայեալ մատոյց, և զպարմէն բարձ-
րութեան ծննդի գերազմապատուակ արամբքն բար-
գաւաճութիւն' յանցանականն ածեալ յորդու-
թիւն նմանատիպ ծաղկաբանական յաղագհամար դի-
զակարկառն ասացդ և երկնաւորացն պարուց սա-
տեղայ, 'ի լուսմն խոստման երգմանկու տիրա-
կան ուխտին սասան ձեռաց։ Իսկ այն այս սուրբ Աստուածայինը զգալիտանին ծնունդ հա-
մօրէն արանց աշխարհի 'Նախահօր' յակչինաչարն Թշնամեաց ու 'ի մահն դերութենէ' զ'ի փրկու-
թիւն մարդկան մարդացեալ զԱստուած պարգ-
ևերմանը' յանծախ աղքակել Հօրն բաւարեցան' ողջոյն մերարերեալ. և զարդարեալ խմբից բազ-
մութիւն' տողուհանօր լուսազարդ յաճախու-
թեամբ յերկնից սասանին հանդերձանդս զա-
ւակաղորդեալ, յերկնային ասեմեալ վայրին ժա-
ռանգութիւն' երանուէա խմե փառաւորցոյց։ Այս յիշու ի՛ է նշրոպական քաղցրանուազ եր-
գով օրհնութեան' զայսբանեաց բարձրադոյն բա-

րեայ զպատճառն զերախուշակ պատուով բարե-
բանիւ ամենայն ազգաց։

Վասն զի ով է արդարև անդուդր երկնա-
ճեմ՝ յերկրէ յերկինս վերելութեան որբաշեա
շաւիղ· որ երկրակոյս զեռանամուխ պատուան-
դանաւ 'ի բարձունս երկնից ծայրացեալ՝ զերա-
նակ գոյակաց բազմնիւթ ունեից յարակ եղեւէջու-
թեանց՝ զերկրէկցս հայլ յանխախտակիրն զաւա-
կենդանութեան ածեալ հանդուցանէ. յորոյ 'ի
զաղաթանն զխաղ հառաջին հրեղինաց Աստուածն
Բանին բազկատարած իմն հաստատեալ՝ Աստուա-
ծեանն հովուէ աջով՝ ոչ զ'ի պատճառս բար-
կութեան մախակիր վայրագ հարազատի 'ի հայ-
րենին տանէ փախստական՝ զՅորդայէն հին, այլ՝
զ'ի ձեռն ազդրանաց հին խաղաղական միջնոր-
դու հաճանիւթ փայսի զտարագիր յԱստուա-
ծայինն անկեալ փառաց յաղէսս զերութեան մա-
ւեկան ախարից՝ զնորս ժողովուրդ։ Վասն որոյ և
զօրինակին ճշմարտեալ արդարև կերպարան՝ խրօ-
րէն զուռն երկնից և տուն Աստուծոյ՝ զետա-
վտակ արևամբ Կենդանաբարին օծեալ պայծա-
ռայս։

Այս է փոյթ արիանդրաշմ՝ կողակցեալ վաս-
կու զոտնհողն զուլին երկնաւորի բարերանից

փայլեալ հրաշալիս. որ 'ի Ճշմարտութիւն նա-
խանձոր խորհրդոյ յանդգնեալ հնոյն Իսրայէլի
փրկութեան ցուցակ՝ անբռնահրամանն յայտնու-
թեամբ արխնանեաց դրանցն դրոշմելոյ՝ յանդրան-
կածախն հարուածոց հողեղէն անծախ զանդրան-
կին աշխարհի ծնունդոյն պաշտանէ, յաւէրժա-
բար 'ի նոյն պաշտպանական խնամոյն զօրանալով
փառաբանչայնեաց զԹալիր աշօբն՝ որ յիւրն մերոյ
նենգեաց անմաշտատար անկուն պաշտպան նորա Իս-
րայէլի.

Ամ է լեառն Սինայ՝ մայր ընդունարան ամին
Աստուծոյ, լեառն պարարտամած արևամբ հրօրին՝
և անրակսն հրոյն բորբոքմամբ և ամպապատ մա-
ռախլամութ միգով աշարկու՝ առեան սրտագիր
պատգամացն նոր օրէնսդրութեան. ուր ոչ
աչապնդու հրեշտակաշունչ փողոյն հնչմունք,
այլ աշխարհաշարժ՝ մխմապատ և երկրատամն
արձագանգայ աշեղ դղրդմունք՝ յերկիւղ պա-
կուցման պարարածոյ ամբան գդուժին. և ցե-
լածուէն անկարկատ երկփեղկումն հնոյն վարա-
գուրի՝ ընդ նոյնմամբ մշնապաշարն անպարգու-
թեան ցոլակիր անկանն աշխարհի՝ գծատառամ
և անխարանակ սորայն յարակայութեան և դժե-
րակի նշոյլն փառօք պայծառութեան անրա-

ղէս յայտնել ցուցանէին զԱստուածայինն
շքեղն անճառութիւն։

Այն է տապանակ անփուտ՝ գերակայ հրաշիւք
զարմանալեաց անօթ պարփակարան, և քերովբէա-
կան զիմաստակուռ սրբաճարտութեամբ յաւէրժ
հովանաւոր․ որ զսափորն ոսկի կենաց մանանայի
յինքն կրելով՝ զոր 'ի յերկնային սեղան իջեալ զկեն-
դանի կերակուր, ո՛չ 'ի շրջանս ամաց քառասուն
հովուման ուտոց ժամանակաց, այլ յանսպառն յա-
ւիտեանս անվախճան կենաց՝ զնոր Իսրայէլ հօտով
սնուցանել։ Յորում և Աստուածախօսութեանն
յայտնութիւնք յաւէտ պայծառագոյն քան յա-
ռաջին խորանին տապանակակին՝ գերահրաշ պատ-
ճելեաց ցուցակութեամբ բազմերանգոյն են աս-
տուածաբանեալ՝ յանմատչելի գերազանցու փա-
ռացն ահեղութիւն ածեալ պատկեն առ խաւա-
վանուս զգերփառունակն շքով կրողն Աստուծոյ։

Այն է նշան բաղարջակերպ նոր անապակա-
նութեան, և քաւութեան զոհարան անդարա
ողջակիզի 'ի լուացումն նախնոյն յանցանաց՝ փրկա-
ւէտ արեամբ սրբեալ․ որ արիւնդողում քա-
ւեղջիւր թևոյն օժանդակութեամբ զընտրելոց բո-
լորից զոյգից լինելութեան յառաջին անարատու-
թեան սեռակ վերաբերեալ՝ վեհագունէ իմն զօ-

‥

ընծայքն զոհից Ճշգրտեալ: Ուստի և մարգարէն զոչարան տագնապաց երգով 'ի նուագ կանխեալ՝ ազդէր յարմար քաղցրաձայնութեամբ ընկերունակ որոց 'ի մի քնար քաղցր տաւղաց ներդաշնակէ զմխիթարութիւնն ցաւոց և դառապանի, և զկատարելութիւն ամենալի բարեօք սեղանոյ՝ անկիւնադրման նեղիչ թշնամեաց, և զծովն գլխոյ ախոյեան մարդոյն Աստուածային շնորհաց խաղով, և զարբեցութիւն անապակ անմահ բաժակաւ 'ի Յիսուսեանն կողէ բղխեցելով:

Սա է փայտ Քրիստոսակիր մահացու և կենդանակիր գործի գերահրաշեալ 'ի նորոգումն և 'ի խորտակումն ընդ երկնաւս հանդխադոյն. որ յանդընդատարս ջրատոյլ շրջանս յորձանաց այսր յաւխանեանն 'ի կերպ կալանաւոր կարթի ընկեցեալ՝ 'ի հաղեալն կորուսանէ յանմահութիւն և 'ի կեանս զմարդիկ որսայ. և 'ի քիմս անդեաց աշխարհականաց շարուսաշունչ դժոխորդոյն մեղաւ կարթակեաւ կացեալ կորուսեան՝ խրբե զձագ իմն ակար յանկենդանն մեռելութիւն ածեալ տատակեաց. ընդ նմին և նորին դրօշմակիր չար արբանեկաց՝ վանիչ վարապան չարարանութեան յանդունդն կապեաց անդեալ հանդխացաւ: Վասն որոյ և որ զնովաւ սերբաւքաց իմն թևաւորէր,

Ճշգրտագոյն նկարագրեալ՝ երկակի դիմակ ներ- հակութեանց ընդդիմամարտ գործոյ կատարելապէս՝ աշխարհաւոր բանիւ համբաւէ, զորոյն Ճառեցն բանադրութիւն « կորուսելոյն յիմարութիւն , այլ փրկելոցս մեզ՝ զօրութիւն Աստուծոյ » ըստ ան- ծանօք իմն հուշակելով ։

Սա է փայտ Աստուածայնոյն՝ անմահին աղբերք զահից զարմանալեացն ․ ո՛չ ’ի փառս անցա- ւոր աշխարհականին կայսերաց անկեղծեալ՝ ակա- նակուռ մարգարտապատ ոսկեգրութեամբ փայ- լակնեցոյց շքեղ նշուլաւորեալ, այլ ’ի գառա- պարտութիւն մահաբեր վշտաց լլկանաց ոխակալն ’ի պարտուց՝ խաչապատակ երկնից աղբերց՝ ’ի բա- րեբարեալն ազդէ։ պատարագեալ ․ յորոյ վերոյ Աստուածն անմնացուն՝ իբրու ’ի վերոյ փառաց գահոյից՝ վշտաշարչարն մարմնով բազմեալ հա- ճութեամբ , զեղեալ աշխարհի զգին բանաւոր յիւրն իշխանութենէ։ տարրեալք արտաքս ընկե- ցեալ , զերեալս մեզ՝ արիւնալիծ հրաման ազա- տութեան անշիջելի հաստատուն կնքով հրատա- րակեաց ․ որպէս և խանդակաթէք հարան եկե- ղեցւոյ բղխաւորն տարփմամբ անձկանաց օրան , « բարձրացի՛ մեր աւթոյ ’ի գահոյն իւր » ոփ- տարանելով ։

Սա է գործի մեծութեան՝ բուսարան դրախ-տի՝ փայտ 'ի հողաբոյս հիւթաւորն սեռից պտա-կաւոր փառօք սխրազարդեալ՝ որ 'ի ձեռն ձե-ռին ամենեցուն վեհ Ճարտարապետի՝ աշխարհա-գործ տիրական բազկայն տարածմամբ արփիա-խարտ յղկեալ քերեցաւ, և բանալի երկնից խո-րանաց՝ անմահութեանն գանձատարատր գեղուն շահմարանաց հայրենի յարկաց՝ զխրախուսութեան լուսոյ վճիռ վայելմունս 'ի մեծամեծս յորդ բղխե-ցելոց՝ տնանկացեալ մերում բնութեան ձօնե-ցաւ առաւ։ Որով և 'ի գերունակն փառաց Ճոխութիւնս տիրապետ հաւասար փարթամացեալ գարմեց Ադամի սխրական որանի աստղ Ադամա-նի՝ անզգուշական ցնծութեան ձիրք զգօնա-նութեանն լխարերան գեղգեղեն ներբողս օրհ-նութեան. և խոնարհ անկեալ առաջի՝ երկրպա-գութեանն կրկնեն զծունր այսքանեաց բարեգործ բարեաց միջնորդի, յանսահմանն մշանջենաւորու-թիւն անվախճան կենաց 'ի նոյն հարատեւթիւն պայծառ պարգեաց ունել յարակայութիւն ա-ներկմիտ յուսով հաւատալով։

Ո՛ն առեալ մեր աստ զգովեստից բանիս ե-ղանակ ընդ օրհնութեան տաւիղս աղեյարմար դաշնակաւորեալ՝ զփառաւորութեանն հնչեցուք

զձայն՝ փառացն Յիսուսի, և զոլոսի մերոյ զդութիւն՝ քնար տանողի Նմին յարգարելով, զերգոյ ակելոս բարաձայնեցուք պանծալի այսմ պատճառի մերում փրկութեան ։

Օրհնեալ են յաւէտ բարեբանութեամբ, զորդ ակնակալ՝ քահանայապետին Քրիստոսի տիրական ուսոյ քաւարանին յօրինուածոյ կերպիւ արուեստակեալ, յորմէ պճնազաճոյճ զարդարութեան քահանայական ընծայեալ զասույ՝ յոյժ փառաւորագոյն քան զԱհարոնական ուղմի քահանայս՝ յանկարծուստ փառաց փայլելութիւնս անզուգական շնորհօք պատկեալ պճնեաց:

Բարեբանեալ են յաւէրժ օրհնութեամբ, բուրվառ անկեղէն, յորում հուրն Աստուածային ամբաւն սիրոյ 'ի յօդուոր մարմին մարդայնոյն մշտաբորբոք վառեալ՝ բարեստեղն խնկոյ բուրումն անուշիւ՝ հաճոյական Նուէր Հօր իւր խնկեցի բանական հոգւոյն արձակմամբ՝ 'ի Ներքին կողմն սրբութեանցն սրբութեան վարագուրի՝ յԱստուածակերպն խորան վերին՝ սիրով տարածեալ ։

Գովեալ են գերապէս յանհամեմատ բանից երգաձայնութիւն, քառակուսի հնձան Հզօրին, յորում անմահութեանն ողկոյզ՝ խաչակիր կրեցն

ըմպանակք ճմլեալ մարդկութեան, զանազանս գինի փրկաւէտ արեան՝ յուրախութիւն հոգւոյ արդամականաց քաղցր մատռուակեաց:

Գեղատեսակ ևս ամենայաղթ փառաց հանդիսին, մանկամբն հովուին՝ վասն մեծութեան մեր կենդանացելոյ՝ գործի քաղաքացութեան, յորմէ մեզ մահացու յաշխարհահայեր ընտանեցեալ վիմէ՝ 'ի ճակատ անդր ամբարտաւան հին Գողիաթու Աստուածային բազկայն ուժգնութեամբ հարեալ տապալեաց՝ 'ի տառապանս յաւիտենական տարեալ կործանեաց:

Երանեալ ևս 'ի դեղ հրաշալի, ծաղկաւորն կարմրափայլ չքնաղ խնծորոյ, ընդ որով խաչափայտն փեսայ անախտ հարսանութեան սուրբ եկեղեցւոյ՝ յանմահական քնոյն զարթուցեալ, զծարաւն սիրոյ հոգւոյն հատանէր յանուշաթիւն բուրմանն զմայլեցոյց:

Ո՜վ հրաշիցս պայծառութեան, որ 'ի քեզ յանկեալ պատկերաւ, փայտ անմահութեան. բա՜բէ ամենախոր ծածուկ խորհրդոյն անհասականաց, որք 'ի քառաթև քում նշանի՝ երրու 'ի մասեան անեղծն շնորհի արեամբն Յիսուսի յարակայ դրոշմեալ՝ և անդխախտն անդամ խուժադուժ ազգաց բազերկաբար տան զգխութիւն,

զոր փոքր 'ի շատէ; յընդդիմամարտն ներգոր-ծութեանց գիտութեան փայտի արտադրեա տե-սութեամբ ընտրել 'ի հանդէս Ճշմարտութեան՝ չէ յանդորաշանճից ։

Քանզի գիտութեանն փայտի պտուղ օծա-նամբ՝ զմարդկութեանս արմատ յապականութիւն գրաւեալ մահու՝ 'ի կատարածին վայրի լերին Գողգոթայ ընդ գամբանայարկին ծածկութիւ հա-ղորդատեան խորութեան շիրմի հողոյց ։ Այլ կենդրոյ փայտ 'ի կենդանոյն հող արկեալ կեն-դանւոյն՝ 'ի նոյն խակ ակրուքն Գագաթան կեն-սակայլակն արեամբ անմահին տողորտառմունք խիճ ուղեալ 'ի պտղածնութիւն անապականն մարմ-նոյն Աստուծոյ՝ 'ի մշանջենաւոր կենդացն վիճակ զմարդկութեան ներբանդա համօրէն անեղծ յա-րակայեաց ։

Պտուղն փայտի գիտութեան քաղցրաճաշակ և գեղեցկատես՝ յախորժակս՝ նախաստեղծից անուշա-համ ներգործեալ սրտիս՝ ոչ յԱստուածութեան խորին խորհրդոյն բացահայտեաց տեսութիւն՝ որում ցանկացան, այլ՝ յամօթալի տգեղութեանն մերկ թշուառութիւն զնոյն աչացն կառոյց զնկատումն, և ընդ լուսաթոյրն փառաց պատ-մուճանի 'ի կորստութեան կաշկանդեալ կարխ՝

՚ի տերեւակալ տաղարթաձորձ ախածանելեացն էած յաղքատութենէ։ Այլ խմատութեանն հանճարով հարատաղոյն կենացդ փայտի պտուղ՝ ՚ի ձաղկանս ձաղանաց տիրանենոյ մշակացն պղծոյ տանն Սիովնի՝ քացախառըն լեղեջամբ ըմպանացն կըխուք խրթնատեսիլ դժուծ անարգացեալ՝ մըրկամարմին անմթապարտութեամբ յուղէշ քառասնեղն ոստոցդ ախտակրելով, յԱստուածեան հրաշից գաղտնածածուկ խորհրդոյն խոլս դմարդկան տեսանելեաց կարողն ձկանաց զբխրան հողւոյ՝ ՚ի փառուանքն ծածկոյթս լուսալիճի զարդու պայծառաղէմ պանծանացն պերճ պարծանաց պաճուճազարդս պատկելով։

Փայտն գխտութեան ՚ի սուեղնածխոդ թանձրանիւթ ճիւղոյն վարսաւորութիւն կայտառ տերեւեալ, երկրաչակ պտղակախիկ գեղանակեր ձեւոյն վայրաբերութեամբ յամբարձաձեւն ձգմամբ գիւրաչասան կուսին պատրելոյ ՚ի կուռս մահաբիծ պտղոյն, յերանաւէտ այնմ վայրին ժառանգութենէ։ յանխծից յայս երկիր տարադրեալ՝ ըստ անդրանկոյն նմանութեան յերկրաքարշ ախտից տաճեցմունս գիւրակործան զմարդիկ կացոյց, եւ զանդրանկայն վայր վերնոյ բնակութեան անդրնակ ամայի եղեալ ՚ի բնակողաց՝ տղմարնակ սողնոց

զբանաւորացն ուսաս հաւատարեաց։ Իսկ փոյթ կենաց և անմահութեան՝ լուսատարութ հրաշիւք տեբեադարձեալ, և հրաւիրեալ անօր պարգեւթեամբ 'ի Թէոս Թեթեւութեան երկնաւոր արփւոյն՝ ընդարձկից վերնոյն՝ երկնի և երկրի ունողն ձեռաց բազկաձիգ տարածմամբ 'ի ծայրս բարձրութեան երկնից վերատեղնեալ՝ յախորժաբարձ փառացն հանօրէն զերկնայնն բարձրայարկ օթեւանացն փափաք մեծայոյս ըղձիւ զարթուցեր, և զհրեշտակականն Թափուր տեղի՝ ըստ հոգւոյ նորածին աղանցն ընակչօք բազմամարդեցեր։ Որոց ընդ հրակերպեցն միակցորդ խմբադարդեալ դասուց, յաւէտ օրհնութեամբ յարդեալ պսակեն զ'ի յանվախճան փառացն ժառանգութիւն զերկրէքս հրաւիրող՝ զերջանիկ Նշանդ բարձրութեան վասն իմ մարդացելոյն։

Այլ զի՞ է ինձ 'ի տարաբաղդատ յընդդիմակիր բանիցն պատուածս՝ որք անճառելի իմում անցեալ իմաստից՝ մեծամեծք են և հրաշալիք, մնալ 'ի դեղեր։ Բեր ինձ առատօր զոր ինչ 'ի Քրիստոսաբարձ տիրակիրդ փայտէ մեզ բազմամասնեայ վսեմաբանչն շնորհաց պարգեւեցան զերունակութիւնք՝ ասնուլ 'ի զակեստ, յամենայնի զերադոյն և Աստուածային զանիռական

Աստուածախօսն մարմնոյն բարձրութեան պը-տուղ գերահռչակեալ։

Քանզի արդարեւ աստուածաղէ՝ քեւ եւ 'ի ձեռն քո՝ Ադամն առաջին իւրովքն ծննդովք յորդեգրութիւն Հօր վերադարձեալ՝ զգեցան վերստացութիւն սուրբ հայր * կարդալ զԱստուածն ամենայնի։ Քեւ եւ 'ի քումդ արգանդարան՝ զարդն պարարեալ 'ի դարձ անստուգի բնութեանս մարդկան զննեալ չարչարանաց՝ արար ուրախութիւն երկնի եւ երկրի։ Քեւ եւ 'ի քումդ աղան՝ նորոյն Հաւելի մարուր պատարագ՝ ոչ յանտանաջակ խաչանց բնավելոյ, այլ նոյն ինքն Աստուածն Բանին մարմին կուսածին՝ 'ի բարձրելոյն կամաց հաճութիւն ողջակէզ անձամբ մատեալ մատուցաւ։ Քեւ՝ փրկագործութեանն Ճանապարհ Հօր հանդերձելոյ աշխարհի՝ 'ի գերունակ սատոյն վերայ զեշխանութեանն իւր ունելով բարձրութիւն՝ վասն մեր մանկանցելոյն՝ յառաջքան զարուսեակ հայրենին ծնունդ՝ յանկեալ պատկերաւ։ Քեւ խաչակիր Ճգնեյն ատարեալ անպարտ մենամարտին 'ի փրկական հանդէս անհորինարար ներմարմնութեան՝ յաղթական փառաց ծաղկապսակ պարգարեցաւ։ Քեւ եւ 'ի քումդ առեան արդարութեան՝ արտասուքին մարդոյ առա-

բարերար գերութեան զաւակնիք խղճալ պատա-
հեցաւ։ Բայց՝ զաւուրն առաջին՝ պարտականն մե-
ծաց աշխարհի՝ 'ի կորստեանն դատապարտութիւն
մատնեալ իւրայնովք, յանդունդս խորոց խորին
դժոխոց կապեալ ըմբռնեցաւ։ Բայց՝ հրեշն լու-
սոյ՝ գիշատող վիշապն ցանկութեան՝ յանցուա-
ծով ՚Ադամեանց բանսարկեալ, 'ի խաւար սրբասիրու-
թեան կամօք հրեշտակացելոց՝ իբրև զաղկաղկ
խլըռական տղմածին ճճիս ճմլեալ սպանեցաւ։
Բայց՝ ողջախոհ ամբծութեան սէր հրեշտակային
յանձինս հիւթաւոր առաքինեաց սնուց արմա-
տացեալ՝ բազմազան բարեաց բերովք բեղմնա-
ւոր բարգաւաճեցաւ։ Բայց՝ ոչխարն կորուսեալ
յանապատի երկրաւոր Եդեմին զարատանի՝ 'ի
խնդիր եկեալ անձնադիր հովուին՝ յիմանալի
գայլոյն վերստին անկեալ դառնալ, 'ի խմբակ-
ցութիւն անմոլար հօտին՝ յանախատականն կենաց
անապատ ածեալ պատսպարեցաւ՝ յուրախութիւն
վերին զուարթնոց։

Վասն որոյ արդարև Ճշմարտապէս դու փառք
Քրիստոսի՝ վասն մեր յԱստուածային փառացն
թափելոյ. դու պարծանք մարդկան՝ Աստուածա-
բանար գրեւ թեւապարելոյ. դու թագ անթար-
շամ՝ 'ի պճնազարդութիւն հարսնութեան Նո-

լոյս Սիմոնի · դու կնիք Տեառնագրութեան եօթնեկին խորհրդոց Քրիստոսական սուրբ եկեղեցւոյ · դու նեցուկ հաստատութեան՝ 'ի խորս չարութեան մեղաց հոսեալ գլորելոց · դու կամուրջ կենաց՝ 'ի հեղձական ախտից հատանող յաղթութիւն բարեաց վերաբերիչ · դու նշան կատարելագործիչ 'ի փառս հաճութեան կամաց վեհագունին՝ համայն ընծայից · դու հզօր պահապան յամենայն գիւական արկածից՝ յուսացելոյն 'ի քոյդ պաշտպանութիւն · դու գերաշխարհիկ մերին իմաստութիւն՝ Քրիստոսազգեաց ազանց ամենեցուն · դու յիմարութիւն խորին խաւարի՝ յերկրաւորն իմաստութիւն գիւական ախտիւ պանծացելոց ։

Ահա զքեզ միշտ օրհնեմք պատուախրական որով յարգանաք · քեզ երկրպագեմք պատկառագէմս ծնրադրութեան յաւէտ մեծարանաք · 'ի քեզ պատսպարիլ յուսամք աներկրայ՝ խոստովանեմ հոգւոյ հաստատ հաւատովք · դրեւ յարաժամ պարել փափաքիմք ջերմեռանդն սիրոյ խանդաղատանօք · և 'ի քեն բարձրագոյն ակն ունիմք շնորհաց՝ ախորժական կամաց բաղձանօք ։

Քանզի այն ինչ արեգական արդարութեան 'ի գիտանաց քում բարձրանոդակի պայծառ առա-

ստեալ՝ փրկաւէտ նշողիւք շնորհաց գերափայ-
լեաց, զիա՛րդ մթութեան աղջամուղջ չարեաց վայ-
րանկեալն արուսեկի հոսոյր 'ի մեզ։ Այն ինչ
ցոլացեալ սփռէր լուսարփի առաջնորդ նորոյս ցու-
ցաւ Իսրայէլի, որպէս աղջութեան արհաւիրք
զմեզք 'ի գնայս՝ յանապատն կենաց երկրին աւե-
տեաց։ Յորժամ զայխանդ արքայական յաշխար-
հատակդն ձեռին Ճշմարտին Յեսուայ, զիա՛րդ
ո՛չ հիմնայատակ տապալ կործանումն 'ի պա-
րիսպն Երիքովի ներքին դժոխոց։ Այն ինչ
կուսածինն Յայտեւ ցցոյց խորանի տիրական մար-
մնոյն զծնօտն խորտակեաց հնոյն Սիսարայ,
զիա՛րդ ո՛չ գելումն ալեաց մօրն դժոխոց՝ սրտա-
ռուչ յիշատակաւ գեղջ աւարակապուտն զար-
գու բնութեան մարդկան 'ի պարանոց անդր
բռնաւորին։ Յորժամ աւխեծն ամենազօր երկ-
նից Թագաւոր՝ մերանձնակ մարմնով յաղթու-
թեան և պարտեաց գաւազանդ եկեալ և բաղ-
մեալ ննջեաց անմահարար, որոյքն խաւարի պատիր
աղուեսուն տապաս արձակեցան, և անիրաւն տապա-
կանագործ սպուռյն Աստուծոյ՝ 'ի մշտնջենաւոր
կորուստ տատակման կալեալ կործանեցաւ։ Երբ
խոկալէն Յուդայ՝ զաւ 'ի բեռանցն մեղաց տըր-
մուղ յաւանակ, և զվշտակրութեան երկամբք

Չ

ծանրաբեռնեալ զմարմնոյն խուրց զէշն հիւթաւոր՝ ՚ի գնտակ և յորթ արխնանելիկ քամի երկնուղէշ անկոյ բարձրութեան ընեռօք կառեայ, արդարբ և մերկուրք ՚ի պարտաւորութեանն կապանաց նախայանց մարդոյն ընտւքն լուծեալ արձակեցան ։ Մինչ հայրամշակ որթն առեկ՝ օրհնութեան և շնորհաց ակնուգօքն լի ՚ի ձօղօբարձգ բարձրաղխտակ անմահութեան պտղովք բարդուածեցաւ, ուրախութիւն երկնի և երկրի ։ Յորժամ կենոյն ցորեան յանդօրագիրն անդաստանէ պարարտ առաքեցեալ՝ ՚ի կալն մաչացու կենդանակդ վայրի ախտակրեալ կալաւ, քաղցեալքն հոգւով՝ լցան բարութեամբ, և մեծատունն չար օտար տառացուածովք՝ ունայն արձակեցաւ ։

Անկոր որոց և լիացինծ որսխ այոց մեծաց հազարդեալքս ախրակին անանց շնորհաց, ՚ի բերկրութիւն անարատ փառաց զամենայն հոգի կոչեցուք՝ հրատարակ քայց եղեալ պանծելեաց ։ Զարթիր դու, Ադամ, անդրանիկ այամ ախտերի, ձեռն կարկառեալ յոյս Քրիստոսաղարդ գեղեցիկ ծառոյ ՚ի պտուղ կենաց, և լից զըլախդ եռանդեան փափաք յԱստուածութեանն հասեալ պտուղ առանց երկեանոց ։ Արի՛ դու,

Ե՛ւս նախամայր նախկին կողածին, կարծեմ ․ ծառն գիտութեան դրոյց ձգումն ձեռաց, զի ստ անմահարար քեզ և քոյոյն փայտ քաղց-րացուցով՝ հասու Աստուածայնին զօրծել խորհըր-դոց յԱստուածարարդ խորանն փառաց։ Խնդա՛ ծերունի, երկրո՛րդ նախահայր, յուսոյն աշխար-հի 'ի լուսափայլն ազատութեանն ջրադեղծ բերեալ յուղխից հեղեղաց, զի տապան Խաչի փայտին օրհնութեան զանձնոյն ողի անվտանգ 'ի լեառն ամրոցաց երկնից կամարաց։ Բերկրեա՛ց Աբրահամ, հայր բազմաժառանգ, 'ի հանդէս ախորժանաց աւուրս լռման քում փափաքանաց, քանզի օրինակն առա Ճշգրտեցաւ՝ յայս սեղան փայտի պատրաստեալ ողջակէզ հաճոյ Աստուա-ծեան կամաց։ Հաստատեան 'ի քո ձիրս հանդի-սացիր Իսահակ, ծնունդ ամլոյն բերկրանաց, զի Հօր բարձրելոյ անդրանիկն որդի՝ մարդեղաւ մարմնով զԻջումն առաջին պարտեալ նուաճեաց։ Կայթեա՛ մայր Սիոնէ որդւովքդ հանդերձ անար-խուր՝ 'ի գերաշխարհիկ պարգևս յարակայեալ խաչիս փրկանաց, զի Տէրն կուսածին մարդ 'ի քեզ ծնեալ՝ առեալ զհիմունս քո գերարփի ա-կամբք աւետեաց։ Պարեցէ՛ք և մեք, փրկեա՛լ ժողովուրդք, այս փայտի լցեալ պտղովք բա-

րութեան առատ պարգեւաց, եւ կանխեսցէ 'ի յերկ՛ ամպմոր առատութեամբ բարեաց երջանկութեան 'ի զարդ ազ-բարերարէ պայծառ նշանին անմահ երախտեաց։

Եւ՛ արդարեւ երանութեանց կենաց, եւ ան-ճառ ամենայն մարդ Ճանաչելին են որ բան գեղեց-կատարելոց՝ այս փառաց խորհրդոց՝ երգարք, եւ գերերջանկիցն զարմանալիս Աստուածայինս գան-ձատուր բերող 'ի յերկնուն. զկամրդ որ փառաց լոյս եւ թագաւորեր, եւ պատմարան յանդիմանաց մա-հու անձնատրեալ, 'ի պատշաճ փառաց սրբոյ ս-ուրդաւ յանուանեցու՝ ընդհանուր պատուով երկրպա-գել. Եւ մեր արդարեւ արդեօք. զի որ 'ի Նորա-գութեան մարդկան փրկութեան մարդացու Բանն համաձայնական, եւ Աստուածայինէ հրաշեցն զօ-րութեանս ընդ բոլոր աշխարհականացն խոր-հուրդն Ճանապարհորդական՝ յայտնապես զերկիր անդամ Աստուած եւ Որդի Աստուծոյ քարոզ-ում, 'ի այն յայս պանծալի Նշանն լուսաւոր զփրկագործութեանն իւր կենաց յաղթանակի-բանութի արդար միջնորդ։

Տէ՛ր Նա՝ եւ որ լին էր ամենայնիւ եւ բարեպաշտ անձնաւորաշխարհ փառաց Աստուածութեան, եւ գե-րազանցն նախագութեամբ ընդ Հօր միաւոր, եւ յեր-կնաւորսն Տէրութեանն համատար եւ համապա-

ախ, 'ի մանաւթեան անդր գիշերի անօրինու-
բար առ Հայր աղօթէր առ 'ի յերկինս փո-
ւոր փառաւորել, զոր յառաջ քան զլինելն
ունէր աշխարհի. Յայս աղօթել՝ թէ Խաչին
խորհուրդ յաւիտենից էր ընդ Աստուծոյ,
զի որպէս անոլոր յանաւաջման յաւիտենականու-
թեան անդր յանկեան երանութեան աննուազա-
կանն փառաց՝ ինքնագոյարար միշտ փառաւորիւր
Աստուածն ամենեցուն, նոյն և փրկագործս այս
Խաչի խորհուրդ հաճութեամբ Աստուածայինն գե-
րաշրաշ փառաց 'ի Բարձրելոյն բարեբար կա-
մացն վճռեալ առաջնական՝ 'ի սկզբանց և այսր 'ի
բարձրութեանն փառս 'ի սկզբանէ բանին որոշե-
լոյ. Ուստի և անխառնելին յէութեան՝ 'ի
յաւիտենից հաճութեամբ կամաց 'ի պաշտելի
յայս սկզբան Խաչափայտի ինքնանուէր տնտեսա-
կեալ՝ 'ի փոխան լման ժամանակաց երբեմն
ընկալեալ մարմնաւոր չարչարանաց՝ զառ 'ի
դատապարտութենէ մերոյն փրկութիւն հրաշա-
գործեաց համայն աշխարհի.

Եւ այսպէս յաւիտենից և առ յաւիտեանս
յաւէտ անսպառ և անանցանելի է խառնամանել
զ'ի խորհրդութեան լերին զախորժարար բնա-
կութիւն Աստուածն Բանի, ըստ խրատն սե-

լոյ։ «Այս է հանգիստ իմ՛ յաւիտեանս յաւիտե-նից․ ՚ի սմա բնակեցայց, զի հաճեցայ ընդ սա։ Իբրու ընդ պատճառ փառաց յաւիտեան փառա-ւորելոյ։ Նա զի՛ և աւետարանագիրն մեան-գոյն փայտ քաւութեան փրկութեան Խաչի՛ փառս Քրիստոսի ակնելով, և ասէ՛ թ՛ անձնա-ւորապէս զեղմանէ բնակութեան Հոգւոյն Աս-տուծոյ ՚ի սորայս հոգւով եկեղեցաւս, «Չև էր, ասէ, Հոգի, քանզի չև էր փառաւորեալ Յիսուս» ՚ի յաղթանակն փառաց մարմնակցորդ բարձ-րութեամբ։ Այլ ՚ի մշտնջենաւորս այս նշան փրկութեան յաւէրժական փառօք պատկեալ՝ և նոյն իսկ համայնից ծագածին Բանին փառաց և պարծանաց գործի յարակայեալ՝ ընդ Աստուա-ծութեան և յաւիտենից գերկրպագութեան փա-ռաց պատիւ յանձնայնէ ընդունի։ Այլ ՚ի կա-տարած այսր յաւիտենի՝ ՚ի կատարումն ամենե-ցուն հնազանդութեան հնազանդեցելոյն որդիա-կան կամայն հաճութեամբ Հօր իւր խոնարհ՝ նոյն ինքն և Խաչս Տէրունական յարեւելից գե-րագոյն նշանք պայծառ ցոլացեալ՝ մշտափայ-լուսով արեգական՝ հանդերձելոյ կոչել աշխարհի ՚ի փառս ամենեցուն՝ հոգւով և ճշմարտու-թեամբ երկրպագողաց․ և ՚ի կոծական ողբով

նախատինս անհաւատից՝ ընդ անկելոյն վիճակ ա-
հեղ դատաւորին և զօրինակներն իւր անտակ
ցուցանելով։ Որպէս և այսօր պատգամն կերպ.
հոգեշունչ, «Հայեցիջիք ’ի նա, ասելով, յոր-
դորեցինն»։ Որոյ առաջի անկեալ աղերսիւ՝ հայ-
ցեսցուք ’ի նշուլիցն շնորհաց մեծափառին փա-
ռաց իւրոյ ծագել յերկրպագուս իւր ’ի մեզ՝
յանվախճան փառաւորութիւն ’ի կեանն յա-
ւիտենականս։

Արդ՝ հիւրեալ մեր առաւօտ դղարերանու-
թիւն ներբողական գովեստից, բանն հարցուք
մատուցանել զգրաւութիւն բանի՝ պատմական
հանդիսիւ գերազանցակեալ զօրինակեան նշանն
կենաց, որ պարզէ գերապայծն ընծայեալ առա-
Հայկականս զարմի։ Քանզի այն այս նշան Տէ-
րունական փրկական փայտ Խաչի՝ ըստ յաւիտե-
նական իւր յարակայութեան և ըստ հրաշիցն փա-
ռաց անուանման և անճառ գերակայութեան, և
իբրաւ ’ի բազմազգանի մասանց հատուածեալ՝
յանձնոյն անցին պարածութեանն զաւ պաշ-
տել ի. և յաղթողն սրբաշնորհեալն արաւատոյ ներ-

գործութեամբք աշխարհին՝ դնող զերախայրեացս. և զամենայն բերան 'ի զովեստ բարերարութեան անեղծութեան իւրոյ փառացն գրաւել՝ նուիրական ուխտիւք պատուելի և հզօր պաշտպան յամենայն ախտից հանդիսացաւ: Որպէս և այն այս հրաշագործ նշան Վարդայ՝ 'ի ձեռն չքնաղագեղ կուսին Հռիփսիմեայ մեզ փրկութեան և պաշտպանութեան պարգևեալ աստուածն, առատաձիր պարգև յԱստուածայնոյն ձեռաց՝ մեծի Թագուհւոյն Պատրոնիկեայ. զոր 'ի մանկութեան պամանկական բանից աստուածութեամբք առնում 'ի ներքոյ՝ 'ի սահմանէն, որպէս սիրոյ բաղձանաց:

Արդ՝ յաւելի իմ՝ նշան կենաց, զայն նշան տանիմ, յորոյ 'ի մեծապանծ փառացն աշխարհութենէ՝ զերկնաւորեալ գործոյն բերել հաւատոյն հաստատութեան սեան արդարութեան, զԵդրովն: Տեառն տանիմ Յակոբու՝ զՔրիստոսափոխանն հօրն: նոր եկեղեցւոյ, զանհաշական թեգն ածէր հրամեշտից՝ լինել մանկահաս 'ի լուսն խնդրոյ խաշապաշտ և մանկախնդիր մեծի Թագուհւոյն Պատրոնիկեայ՝ կնոջն Կղօդեայ կայսեր՝ 'ի գլուխ Խաչափայտին սիրով ելելոյ:

Երկնաւորեալ ատխուամբ Հռոմէական զըլխոյն զՀրեշտակն խաշանկել զլուսն, 'ի խաշապա-

հետն գանձու վայրի ցուցակութիւն, և յայտնաբերել հրաշից արանչելութիւն՝ փորձ առաջութեան ընդ մէջ արձանանայր 'ի հաստ ճըշմարտութեան անպարագիր անմաչն խելութեան մարուր գանձարանի, և բուրումն անուշից վկայ էր հաստատուն անխթատակելի շրեղ վայելչութեան Քրիստոսադրակ պարծելի զարդուն. բայց Աստուածային գերունակ փառոյն աչաւորութիւն յաւէտ քան 'ի Սինա բոցաճաճանչ հրացոլ մխտուղփացեալ՝ զաւակիր իւր ողատորի զծանրմանութեանն խանձէր զթեւս՝ մտաչել հատանել զզանկալի պարգեւն արանանդն խնդրողի։

Նորահաստ կրօնաւորութիւն նոր խաչազգեցին՝ զանձնանոյն բորբոքէր 'ի սրտի զխանդակաթութիւն, և ներ խաչամանեաց պարգեւ եւ քան զեւ յանձխակել ժամումն թախանձանաց բերէր զթագաւչին. այլ տակումն ատանիկ տարատիման զճիւթութոյն պատեալ ներմիմելի՝ շուտր հպատարել ունելեաց որոյ յԱստուածայինն հրց ներքին՝ պատկել զատրիմումն սրտի նորոգ որբելոյն 'ի յարգանակ տուրբ աւազանին։

Վիճակով այն մարմնակիր 'ի կենսարէն նընջման Տէրունի՝ յետ երից աւուրց անապականն զիւրն հաստուցեալ զաւանդ, և ախորժ բարձա-

նոր զնկրեան պատկեր 'ի նկարս անելով՝ զերա-պէս շքով փառաւորելով՝ հրամանի զխաչն խոնդ-րողի ոչինչ անսատանեայ. և որ 'ի խաչեցելոյն էր դատախազակելով՝ տալ որոց խնդրեն, յաւէտ 'ի յօրդանս խաչին՝ քան յանտառաստութիւն հրա-մանի իւրում վարդապետաց զերկիւղիւն զայ՝ լնուլ զխաչմանն պարգևի պանծութեան բարե-պաշտ մօր խնդրողի:

Բայց քանզի առնելումն Թախանձանաց յան-հրամարելի ժամու Թևակոխէր, և սուր 'ի ձե-ռին 'ի տիրաբարձ գաւազս մտաչերոյ երկիւղալի պատկութեանն կիրք՝ յորդաբոյն սրտի անցեալ զօ-րանայր. զայլ հնարիցն մարտերութենէ բառն հարկանելր, 'ի նոյն նիւքն 'ի խաչելոյն կամաց հա-ճոյութիւն առնել տապատոն զբարեպաշտն Թա-գուհւոյ հայցման կատարումն:

Վասն որոյ և սուր առ ընթեր Տէրուն-եան եղեալ նշանին՝ զգիշերն ողջոյն 'ի հսկումն պարապէին, եԹէ հանճարական Աստուածոյին կա-մոյն քաղցրացի՝ խաչման պարգևի առաջա-Թեամբ զԱստուածածնէրն զշնոյի հայցուած կա-տարել, որպէս և կամք են իւր՝ հատոյ զխնդրե-լին: Նա ընդ այգանալ առաւօտու՝ մեծայայս ին սրտի խորախուանաք խմբովին առ կենոյն կան-

խնալ փայտ քառասնեգնեան, անուին հուպ առ Նմին մասն Ներնահատ՝ Ճիւղ ոսխենամած յԱստուածային հատեալ ծառոյ. որոյ անուշահոտ բուրումն անմահութեան՝ 'ի սիրալի զմայլումն զամենայն անտառացն սրտի զբուրէր գոյութիւն:

Ահա էր անտանել յԱստուածագործ հրաշիցն փառաւորութի՜ գեղփառանանկ յարդարեան պաշտմանք՝ զփրկութեանն փայտ Քրիստոսաբարձ յաւէտ հրաշեալ, և ցոլացեալ հրճուանաց խնդի Նշողիւք՝ զանտառացն դէմս 'ի ճաճանչագեղ առաւօտածագ արփւոյ նմանութիւն լուսայայտ փայլեալ: Անդանօր էր լսել զփառաբանութեանն հնչումն յամենից ընտանեաց բարձրաձայն առ խաչեալն Յիսուս յերկինս առաքեալ, և զհրաշագործն հրաշիցս Աստուած՝ քաղցրաձայնութեան երգով զովութեան՝ երեքսրբեանն փառաւորութեամբ 'ի շրթունս ընտանեաց բարձրացեալ:

Քանզի նրբնահաճ կամօքն հաստատն սրբոյ Նշանին այնորիկ հրատարակ՝ ընդ քաղաքն ողջոյն ահագնաձայն դղրդիւնս գործէր, և դառնակն գրոհից զումարելոց զմխեամբք ելանել՝ խրախճանս ինքնին անդր հասանէր: Անտառաբնակ զաւին զահուանդ անարատ արեամբք զանդակեղեալ՝ Ներնաբեկ մասին պարգևօք զխաչապաշտպին զանդ

մխիթարէր, և առնէր ըղձագին մեծին պատկառանաց զխաչաչանութեան պատուոյ փողանդին՝ ՚ի սուրբ-մութեանն կոյանս արկեալ անդէպէր։ Յաղթանակ երգոյ սրտալիր հնչմամբ՝ զարքայն խաչաղամ յառաջ անդ փոքրիկ Աստուած և փրկիչ ընտրից հաշտէր, և հրեշտակն անուամբ շարաթիւն զամենի հարեալ անդորրութեամբ՝ յայն փափարելի փառսն վայելել յանձնեալ մաղթանէր։ Ցնծայր Գողգոթայ՝ անսալ զմահացուն փայտն փրկութեան, որ զարմանալի հրաշիւք ՚ի պատեանդ գերափայլէր, և կոծ ՚ի բերան ողբայր հիտանջոր, զի յաստ շնորհաց անաւ վայելից խոստովանութեամբ խոյոյ ծննդոց՝ կոչնակալ զգէր։ Այսպէս այսպէս կարգեալ՝ յայնժամ սպա զուարճախառն երկինք առ խաչման մատուցեալ Քրիստոսափառն արդար Աստուծոյ՝ բարերան շնորհացն համբուրիս զինուոր փարէր սիրողութեան, և յարդական պատուով մեծարեալ՝ Աստուածատուր ընծայ գերապանծ՝ սիրով խնդրողին մատուցանէր անդէն զուարթագին, և փութով զանձնականին բարձ հանդուցանէր ՚ի խաղաղականն հանգիստ յայժ անդորրականէր։

Իսկ մեծահասարակ բարեպաշտութիւն Համմէական դշխոյն յԱստուածրական ձեռաց գերբնա-

ձիրն զայն ընկալեալ զգանձ՝ 'ի տաղտկութիւն անկեալ ամենայն արքունականն փառաց զնոցին ճոխութիւնք, ոչ եւ ունելով բաւական 'ի կեանս եւ 'ի մաշու քան զոր առնուլ արժանա-ցու 'ի ձրիատուր շնորհաց արդեանցն Քրիստոսի։

Զինչ այլ են երեւելին յաչս նորա նշուլա-ցայտ մեծագին ականցն ճաճանչաւորութիւն. զինչ այլ են զուարճութիւն որոյ ներգործելին արեգակնափայլ ակնախտուռ կայծիցն պաղպա-ջունք. զինչ արժէքին առ նմա ազխատակապածառ՝ արծաթափայլ՝ ձուլածոյ զրուագայն շքեղու-թիւնք, եւ զինչ այլ են 'ի լրումն կանոյի բաղձից երազելին ակնեզուան ճամկանեկար ան-կուածոյն զարդուց պաճուճանք. զի չէրա մի փարբիկ յարինելոյն կենացն փոյթ. անդա-գական զեղով զերաչխաչ պայծառացեալ՝ յաղ-թեաց ամենայնի ախրաղէս զօրութեամբ. զի յորժամ Ածաչխաչ այլոր փառաց պատուանդան զօրութեամբ պայծառանոյ, ամենայն երկրաւոր բարձրութեանց փառայն պերճութիւնք առաջ 'ի դուռն կորանան, խոնարհ անկեալ ակարութեամբ անզխարանն անկեալ։

Յաւզի անկանել նոցա՝ աւետեաց բարբառս ա-րախահայն յաւէտ խնդութեամբ 'ի դաշն հրե-

չետ Հռովմայ՝ զՏէրունական նշանն ուխտա-
բանել զգանձկայլն գալուստ, յուրախացելոյ պաշ-
ծառ սրտամտան՝ շքեղ զհաւատացելոյն փոյ-
լեր զգաստ, և սիրոյն խանդակաթ տարփա-
նութիւն յերկնային գանձու ընդունելութիւն՝
'ի նորին խորոց գոյութեան որոց գանձարկեր
կրկին սրտարս վերջոյ կիկաթում․ և ուրոյն
երկարութեան օրէ յոր զխափարելոյն յամեալ
զեկաւորութիւն՝ 'ի սիրոյ ամենայն զբաղեալ
ծախսուցանէր անմշմուն։

Այլ այն ինչ զբարեպաշտութեանն անոյն
զարդարանին կայսերաշուք զնորին Թեոդոր Չափ-
բանօք 'ի վայրն ժամանել հանդստեան՝ ընդ
ինքեան և զապարատամանձն ունելով զշնորհն մի-
թենոյ 'ի կենդանարեր ծառոյ փրկութեան, ա-
ծել 'ի տաճարն նոր եկեղեցւոյ սկսանելոյ զա-
հին արքայութեան՝ որ զտաճարին Տէրութեան
ընդ բոլոր աշխարհս մշտայաւէտ մնալոցն տար-
ծանէր հանդիսիւք զօրութեան, 'ի զի ամենայն
հանդիսա անդորրութեան՝ փառաբանողն որոց խա-
ղաղանցըն ծփումն այլմանէ։ Ուստի և զոր
ցնծալիցն երկրոյ առնել նուագաւ՝ ընդ առաջ
փրկութեան երանելին կենդանիք նշանին, և պատ-
ուականաւոր հանդերձիւ զեկեղեցականելին յարգել

հրեշտակօք՝ չբեր հանդերձանօք արքայաճոխ հան-
գիսի 'ի մայրաքաղաքն անդր մեծամեծին.

Պայծառազգեստ փառաց հեղյն Հռովմայ ընդար-
ձակատուրքն փայլէր հրապարակաց անդուոյն լայնու-
թիւն 'ի ճեմս ճանապարհի պերճ յաղթանակի
երկնաձաւ անդպաթ հսկայի. և Աւգոստականն
խորանն՝ հարսն Քրիստոսի 'ի գերաշխարհիկ ամեն
գեղազարդէր յընդունելութիւն փառաց իւրոյ
փեսայի. և կամարքն կայսերականք բազմերանգն
զարդուց պաճուճանօք ծաղկազարդ զճեմսն՝ ա-
տեղանեշ իւր ցոլանային 'ի փառաւորն ծաղման
արփւոյն աներեկ ուսուրն մեծի. և Քրիստոսա-
խումբ հասն որբանեալ յանդգաւականն ու հա-
ւարակ 'ի հրճուանայն ընկեալ զմայլումն՝ յերկ-
նաձիրն հարուստ ճոխանայր տարբերս, զ'ի վե-
րայ հանին անձնադիրն հովուի երկնային զամ-
բութեանն գառնագան՝ նեցուկ և հաստարան ան-
խորտակելի յայոց կենաց մշտավիշա վանելու են-
քեան զօրութիւ յաւէտ ատանալոյ.

Ով անճառ անպատում զօրութեան տիրա-
կան այսմ նշանի. ով տիրապատուել կրից ճո-
խութեանն այսր անդրադարձական հարստութեան.
զի մանն փայլին յարփիանաներն Աստուածարարձն
փայտ՝ զօրէր իսկ արքայարանն Հռոմէական

զօրութեան աչադնամայն դղրդմամբ թնդեցուցեալ՝ 'ի բարեբանութեան երգոյն գոչիւն բազմաստուակ լեզուաց բարբառով զամենայն անտոյն հրաշացոյց։ Եւ որպէս 'ի վերնատուն Սիովնի յերագընթացն քայլս տանողաց ամէն զամենեցուն երագեալ զգնացս՝ 'ի անոխ աչաւորութեան զարմանազարդ հրաշիւն կատարելի զկատարմութիւն ազգացն խնդեաց։

Անկան խոնարհեցան անդէն առ նմին դիւակիր դիցն դրօշելոց մեծակառոյց յարկաց բարձրադահք, և ախրաբարձ Խաչին նշանակ 'ի գլուխ անդր Աստուածարենակ մաքուր տաճարաց պայպանծալի յարդեալ արձանացաւ։ Պատմին կայսերաց կերկերատանց կատանօքն կատարութիւն 'ի վերայ խաչազարդ խոստովանող խմբից բանացեալ՝ վատտակարեկ վշտօք տառապեցաւ, և գայլախանձ գիշատումն գազանական բարուց արանց անաստուածից՝ յամենայն մոլեգնութենէն 'ի վերայ դաւանող դաւանաւորաց դղածեալ՝ յամբ հեղութեանն բերու ընտանութիւն. զի զօրութիւն յամենայնի 'ի Ձգանս նաշտակութեան համօրէն նաշտակացն վեհ հանդիսադրի բարձրութեան գործի՝ վայժան ամրութեան ամենեցուն յԱստուածային խնամոցն պարգևեցաւ։

Քանզի նոքա նուաճողքն զօրանային՝ համ-
բերատար ՚ի մէջ լինել չարատանջ կրից Աշխա-
րհաց ։ Նոքա որբոյն զաւակք բնաւին կարեաք
և ցանկութեամբք հանդերձ՝ աշխարհին այսմիկ
խաչէին, և աշխարհս յուսալից ՚ի պատրել
զնոսա՝ նոցա ելանէր ՚ի խաչ ։ Նոքա կատա-
րելոյն մաքրութեան երանք՝ պանծալովեղ իմն
փայլէին ՚ի նուաճումն կարեաց մարմնոյն ։ Նո-
քա Աւետարանին քարոզութեանցն ներմանք՝
յանդգնատան որոյ Քրիստոսասիրաց զաւադմար-
գին տաճարանոյն ընդ հաստատութէին ։ Նոքա
հայրապետական զարդու հանդերձանք պաճոյճ փե-
տայութեան՝ ՚ի գերաշխարհիկ պճնուածս պա-
կէին ։ Նոքա ճգնաւորականացն խմբից ժողովք՝
հրեշտակային վարուց ամբծութեամբ գերազոյն
մարդկային բնութեան պերճ հանդիսանային ։ Նո-
քա ամենայն հոյլք Քրիստոնէից՝ ՚ի մերձա-
յարկ զաւառի բնակութեանն յոյս՝ անդրդուե-
լի սիրով հաստատէին ։

Այլ նիւթն բարեպաշտ դշխոյն Պատրոնիկէ
համակ բարեբաշխ ջերմեռանդն որով ընդդիմանէր
զնովին նիւթեամբ կենսակիր Քրիստոնէական խա-
չաման փայլել նշանաւ՝ իբրու պանծավեհութ
և զանգին գանձուց Ճոխութիւն ՚ի հաւատու-

թխին անանցն կենաց՝ մեծարանաց պատուոյն Աստուածամայրելուչ գլուշառարութեանցն ա- ինքն ունելով, խորանին անձն յարգա եկեղեց հարազատ զարմից հայրենաւանդին փարթամու- թեան անծախ տառացուած թագը՝ յետ եկից ի- րաց յաշխարհէ առաւ բարեպաշտ փառացն որդ- ւութեանցն: Նա նախին տարաւ և խոր ազգա- սահմանց ազդ յագել ամենայնիւ յարգանաց պաշտամանց գաւառին զայն և զգաղթեն պատ- ուեալ զԱստուածայինն՝ յանձնեայն արքածին փառաւորաց անձամբ պատճառաւն մեծայուն իւր հա- ւատոյ ունելին եռանդեանց մինչև ի զալ մա- մանել ի ծաղկաշատակ չքնաղ օրհնել՝ ի Հրեշ- տակապետ կոյսն Հռշակապետ Հռփսիմէ՝ անուն ցանկալի. որ յարգարանքին անձն՝ զատ կա օրհնութեան, ի գերագոյն զարմից՝ զածած բնաբանութեան, ի հեթանոսն սեռից՝ սրամիտ սիրամիտ, ի կանանցածին ծննդոց՝ անախտա- կան անապատ հարսն Քրիստոսի: Զորս գեղ- րաշխարհիկն փառաց պայծառ ամփոփութեան, և զատ երկնայնոյն բարեաց վայելչ՝ զանձնիշխան եռանդն սիրոյ անեղ ծննդոց, համբուրական կանանցն յաղթութեանց ի կուսաստանին փառ մեծի մարդն Վաղարշականայ նախերկին, զայն զայս

նշան խաչանման կենաց փայտին՝ յամենայն դիւա-
կան վշտաց վտանգից հզօր պաշտպան գերոյն
արկեալ պարանոցաւ: Զոր եւ ինքն յաւէտ եւս
մեծարանօք դնէր քան զականակուռ շքեղն զար-
դու փայլուն թագաւորականն՝ խաչակիր կառավարն
իւրումն ամրացեալ ուրան՝ փայլականայն հանդոյն
մտանէր այսր կենդանոյս, 'ի հրեշտակացն փա-
ռացն պայծառութիւն ճաճանչանցն գեղով սփռա-
լի իմն պատկառաբերեալ:

Այլ ո՜վ հնարիմաց չարութեան դիւին խա-
բանմանկութեան, ո՜վ մշտալարն որոգայթից յան-
ձգայն յոր թակարդեցոց: Այն ինչ նա ինքն
հրեշտակացեալ կոյն Հռիփսիմէ անհամեմատ փա-
ռացն ճգնութեամբ եւ անխառն անարատ մար-
մնոյն մաքրութեամբ յանմարմնոց նմանութիւն
պանծացեալ իմն թեւակոխէր, հին զարմա-
նայն սրբութեան եւ պանծալիքն անխարդախ
կամօք առաջին փայլեցութեան՝ իբր 'ի սրտի
ուայն սերմանէր ինքնակալին Դիոկղետիանոսի՝
յոյզ եւ խնդիր գեղեցկացեալ տանել կուսանաց
'ի գիտ արբշռաղեցեալ՝ գեղապանծ կայսրս
օրինօրդի յինքեան կնութիւն:

Պատուէր հրամանի 'ի կայսերականն եղեալ բե-
րանոյ՝ խնդրանք գեղեցկութեան յամենայն աշ-

զնա տարածեցան անդէն վայրկենին, և լուսա-ւոր երեսաց որոյն Հախիխմեայ գեղեցկանալ փայ-լումն արեւակնութեան՝ սաստեր մթութեան զատուցանելով գեղեցիկն արկեալ այլոց օրհո-գաց՝ անհրեակ նման գիշերացոյց․ և մինչ չև էր տեսեալ ուրույն զնկարագրաց կերպարան զարմանալեացն գնաց, ներկերանք ուրուական նկարու չքնաղ պատկերին՝ գերի զուարճանակն տարաւ զնիւ թագաւորին։

Հաճութիւն սիրոյ Ներսեսական պայծառազգեստ հանդէս խրախութեան յարդարէր 'ի պալատն կայսեր, և բոլոր գուժանաց այսր վայելի 'ի սրբասահմանն կուսանաց տարած հնչեցեալ՝ յա-ւետեացն բարբառ թագաւորականն սիրահարու-թեան սուգ կսկծալից զորբախոյն սրտի յե-ղանակէր․ և որ յարքունի ապարանս գերդոց և պարուց խրախճանաց հանդիսացուցանէր՝ հարս-նածութեան հանդերձանացն պատրաստութիւն, 'ի մաքրադար ընակն վանաց գեղջկութեան լա-լեաց աղաղակս յերկինս բարձրացուցանէր ընդ վանաց կուսաց մաքուր սրբութեան։

Յայնժամ առ հասարակ դասք սրբազնեաց 'ի տարակուսական կիրս կաշկանդեալք առ սաղ-նալ անդերձ վանացին հանելոյ կալելոյ, առ

Փրկչին ամենայնի արտօսրաթոր իմն պաղատա-
նօք յաղօթս խմբէին՝ զերծուլ ազատել 'ի
գերութեանն վարուց զուարթապայծառ զծա-
ղիկն թառամեցուցանող ցանկութեան հրոյն ճա-
րակելոյ։

Յորդոր խրախուսանաց սրբասնունդն մօր
Գայիանեայ՝ աներկիւղ վստահ զՔրիստոսազօր
նահատակացն յարդարէր զինուս 'ի հանդէս մար-
տի սրբասիրութեան, այլ անկարութիւնն կանա-
ցի՝ մարմնադաշտար մրցանացն դիմամարտութեամբ
'ի գլխի աշխարհատասան հարկանել զօրուլ ինքնա-
կալն՝ ոչ համարձակէր։ Վասն այնորիկ և կա-
րի յոյժ քաղցրագոյն էր նոցա թէպէտ՝ մարմ-
նամեռիկն կենակարճութեանն յառեալս թար-
շամանօք՝ յանթառամ ծաղիկն Յիսուս հոգւով
միաւորել, վկայական կատանացն չարչարանօք 'ի
մարտիրոսական յորձանս հատանաց արեան ըղ-
ձաւորին ցանկութեանն բոց անարծարծելի
համակ շիջուցեալ, առկայն խայտառականացն
բռնութեան երկիւղ՝ զմաքրութեանն մարց զան-
վեհէր սրտի արութիւն յետս նահանջեալ, այլ
և 'ի նոյն իսկ 'ի վանին բնականալ մաքուր կեն-
ցաղավարութեամբ յանհնարաւորացն գրէր ակի։

Ուստի միակամ համախոհ հաւանութեամբ 'ի

խորհուրդ մնալ՝ յանձն առնին միաբան յԱստուածայնոյն պատսպարութեանն ամուր վահան ապաւինել՝ դաւաճանոց փոխանակ հատու տապարու գնդակերին հրամանի Ճիւղատարած ծառոյն բարձրութիւն յարմարոյն հասանել տապատ արկանել:

Քանզի ծանեան հաստատ, թէ մաքուր ուղղութեանն իւրեանց և ամբիծ հաւատոյն վճիռ տրքի՝ յարեւելս անդր տանել եւ լուսաճաճունէր առաւօտել յանաստուածութեան աղջամուղջ մեղի փարատումն, և Աստուածայինն սիրոյ հուր յաւէտավառ իմն բորբոքեալ առկողմանքն հիւսիսոյ՝ զմէգոյն յաշխարհէ: անտի զաստուածնմանին հանդերձեալ էր հալել: Նորին աղագաւ թողին լքին զանազան յամբոխից մարդկան՝ զխուրեանցն մեհեանս, և տաճարաց փոխանակ զպանդխտութեանն ուղեւորեցան տաժանելի Ճանապարհ, ընդ իւրեանց առեալ և զփրկութենականն զբանն կենաց՝ Հայաստանեայց բերել պարգեւ երկնային:

Կուսակեան ընթացից հետոյ Ճանապարհ բազմամիջոց վտանգաւոր յածաչու շաւղոց զերդում զառատոր անցեալ՝ 'ի կողմանս Հայոց հանդիպել եղանէր, և Խաչն կենսատու յամենայն տեղիս

օթեւանայ՝ որանջելալործ արուեստից հրաշիւք զօրաւոր ախոյեան ախոյից հանդիսացեալ՝ յԱս-տուածադրանց փառացն պսակի արեւափայլէր։

Բազմօրեայ գնացից նորուն տարաժամանումն 'ի գաւառն Տարոյ կողմանց աշխարհին անդր Պա-տուրական՝ ախորժական հաճոյ ընկալութեամբ հանդարտութեան ակղի ընդունէր, և ամբո-թիւն ծաղկազարդ լերին Պարադայ՝ գեղուածան դաշտաց գունաշատակ յանաանոտարոյ խմբիցն 'ի պաճպանութիւն յեկրեան զարդարոյ առանձնակա-նէր։ Ուր ակնոտկիա անձրեւաց բղխումն՝ արծա-թափայլ վտակօք ջրոյ՝ 'ի սառոյ կրից ծարաւոյ զերծ նորա զդուղթին՝ զովութեան ձրիւք խոր բարդաւաճէր, և ծաղկածին գեղեցկենեայ երե-սոյ երկրին չքնաղ վայելչութիւն՝ յանուշակ զմայլումն տարաշով կենաց խրախս գործէր։ Քաղցրախորժ հանդիստ էր նորա՝ 'ի կուսարանակ անդր ծաղկաձոր մինչև 'ի կէսն խուրանից կող-ման Ճգնողական վարուց ընկալեալ, եթէ մշտա-վառ եռանդն նահատակութեան՝ որտաճաչ կա-մօք զնովին յԱյրարատեան գաւառին հեծանու հասանիլ ո՛չ փութայցանէր։

Այդ՝ յայտնակ լուսաւոր խորհրդեղ սրբա-զնեասիցն ըկըեալ դասուց՝ Ճանապարհ յԱյրարա-

տեսան կողմանցն առնել բնակութիւն, և մարտի-րոսական մահուամբ զհոգևորն կենցաղեալ անմահ կենդանութիւն՝ զաշխարհին մահացու ստուերն փոխանակեալ, համօռութիւն փրկութեան փայտին ընդ մշտնջենաւորութիւն 'ի լերին անդր Վարա-գայ պայծառ բացափայլէր. զի 'ի բարձրագի-տակն վիմին Գայիանեայ՝ վերնախնամն կամաց ակ-ներկութեամբ անտես ամփոփեալ՝ ծննդոցս վերջ-նոց յետին ժամանակի հոգևոր մխիթարութեան և պարծանաց պարգև յայտնեսցէր, և պահպան կողմանց Վասպուրականի յամենայն արկածից և զխոցուածոց չար պատահարաց:

Ո՜վ երանութեան խաչապաշտ և նշանա-կիր բարձրակատար ծաղկազարդ լերին. որ յա-ւէտապէս եւս փառաւորութեամբ զամենեքումբք գերագանց պատիւ առեալ՝ պայծառ Խոխանոյ, բնակարան եղեալ Աստուածազարդ սրբոց նշա-նին: Զի բարձրաբերձն կատար Գայիանեայ 'ի վիմայարկն ծածկոյթ խորոմ բարձրութեան զա-'ի փառսն ամբարձման փրկչին համայնից զաւխթն զանձեալ՝ գերապայծն իմն քան զնախինին Գայի-եա փառօք պայծառանայր, և որպէս զՁիթե-նեայն լեառն՝ յինքեան զխաչամամն 'ի Տէրու-նի կենացն փայտ ունելով խաղաղէս ստանայր

փրկական սուրբ դարձատարաց Աստուածն Բա-
նի՝ սփռեալ հրաշիւք յարգարեալ՝ 'ի գերահրաշ-
պարծանս հաւատոյս, զՄխիթարեանսն խնկ սեռ-
լեանց զարմանագործութիւն՝ հրեշտակենուագ
երգոյն փառօք և լուսոյսյտ ճառագայթից մճիտ
շաղշաղմամբ յինքն ընկալով: Եւ յարակայ ինն
անարատական Աստուածեան ցնծութեան շքեղ
փարթամութեամբ պէրճ գեղափառեալ՝ 'ի լրումն
ազմանմանուագ բանի մարգարէին ցնծայր հրճուա-
նօք տաւղի գալստեան Քրիստոսաբարձ պայծառ
նշանին, որ եկն բնակել 'ի սրբութեանն հան-
գիստ խորան դադարման:

Սակս որոյ և ծաղկազուարճն խուռն մայրից
զրութիւնք յերփն երփն ծաղկանց և բուսոց կա-
նաչազեղ բազգրաւորեն զարդու պճնազգեստու-
թեան փայլուն փափփայեալ՝ խնջոյս խրախութեան
շնորհապարգ պարուց 'ի պսակ փառաց անեղծա-
կան փայլունակ գեղոյ կուսածին ծաղկանն յօրի-
նէին. և կայլակք մխմարուղխ առուոյակ աղ-
բերց՝ 'ի կոզուհո մասկոյն կենարարին մածելոյ
Քրիստոսեան գերահրաշ նշանին գերադոյն ձրիւք՝
'ի մշտաբուղխ առատութեանն գեղահեղութիւն
համակ գերազարդեալ՝ պայծառագոյն եւս պճնու-
թեամբ ծաղկածին զարդու զբօսանական լերին

••

ընտրութիւն չքնաղ ցուցանէին ։

Որ և անանց 'ի սրբարդեան դասուց կուսա-
նաց ընդ երկուց քահանայիցն պանդխտելոց հա-
ճոյապէս կալեալ ընտրութիւն՝ 'ի սպաս պաշ-
տաման կենարարն Խաչին յարակայել, 'ի ծաղ-
կազուարճ գալստեան Լերին՝ իբրու քաղցրաձայն
փարգամենեաց երամ ոսկեայ՝ ըղձառաջքն բաղ-
ձի մեծափափաք եւանդեամբ յԱստուածային
խնամոցք բարեբեր փայլմամբ յայտնութեան՝ մի-
մոկոկման թագաւորամբ անաւս ծածկելոց քաղցրա-
բոյն ծաղկի յարակ կցկաթելով՝ գեղանուագ
օրհնութեանն փառաց ալէլուա 'ի խորոց սրտի
անձկական կարեաց սենեկին՝ 'ի գովեստ փառաց
փայանին փրկութեան քաղցր նուագէին ։

Այս 'ի մերձախնամ կամացն հաճութենէ
հանդստական ամփոփումն կենաց նշանին 'ի Խա-
չափարի անդր Գաղիլեայ՝ ընդ բոլոր Հայաստան
հաշանկ հարկանէր ․ և փայլն ցանկալի 'ի սրբա-
սուն անտի խորանաբնակեալ՝ որպէս զԱստուա-
ծային անկապուտ փառաց ընծայման պաշտամամբ
տարածուածաւ, յանդուգականն լոյն ղերձու-
թեանն անդրին դանձու տուայման 'ի յոյս՝ գըւ-
ղութեանց փափաք զարթուցանէր ։ Դաւան այնու-
րիկ ախորժ բաղձանաց 'ի լեառն բազմագումար

խոստմունք երանից գեղեալ բանականաց՝ 'ի ճղնո-ղական հանդէս նուաստակէին անհանգիստ արիու-թեամբ, և հանապազատեւք մաղթանաց հակմանք հնդրէին գիտութեայ նշանին կենաց անդրէն յայտ-նութիւն ։

Նա և յետ յաւազանին լուսոյ արգանդէ վերա-ծին յորդեգրութիւն Հօրն երկնաւորի ծննդեան ատեան Թորգոմայ՝ և նոյն իսկ նա մշտապայծառ արեգակն՝ աւետարանին լուսով բազմաճաճանչ՝ որ բազմանեայ յերկար ժամանակաւ ընդ գաւա-ռաւն վերայի տարաբերկելոյ մթին խաւարութեամբ նշուլապոյլ ծագէր 'ի ցոլման Հայկականս զարմի լուսաւորիչ, 'ի ճշգրտապատում հատուած զրու-ցոյ՝ արդարանոյ բանից տարածութեան եղեալ ի-րազեկ, որպիսոյն ասխին դնացիք 'ի նոյն խեկ 'ի խաչապաշտէս լեառն Վարդայ դէմ եղեալ՝ Լուսաւորչական դերուանդ շնորհին ստացուա-ծով 'ի դեռաշխարհիկ ճոխութեանն փառս փառ-թամանաց փութայր երագէր ։

Բայց քանզի Լուսաւորչին բարեհաճ կամացն տնօրէնութիւն՝ յայլում ևս ժամանակի ապագայ դարուց եկելոց՝ էր շնորհապարգ պարգեւ վերնա-ծեր բարեաց խնամով պաշտել, յայտնութեան Տեառն պայծառ նշանին արժանանալ՝ ոչ 'ի

դէպ Նմա յաջողէր։ Ուստի և 'ի լերին անդր խաչադրեալ 'ի ստոյն փրկանաց փայտին հիմնակառոյց հաստատուն բարձրաշէն սրբոյն եղեալ եկեղեցեաց, և հողխաղաղ բանից սփոփանօք զորս 'ի խաչադրանքն լերին բնակէին մաքրութեանն զաւք կուսանաց, և յաւարքնակրօն վանականց Ճգնաւոր այլ ընկերակցեալք, սիրով թաչալերեալ՝ խրախոյս անխոտոր սրտի մատուցանէր՝ մշտնջենաւորն յաղօթից կալ մնալ 'ի հսկումն հայցուածոց, և 'ի սրբութեանն ուխտ սխրալի իւր սրամբերանալ, մինչև այց արարեալ որ 'ի վիմին պաշտօնս զջոգևորական շքեղ ճոխութեանցն զանձեաց զարդաճան՝ Վերին անմարմնութիւն, Նոյնպէս և բանալ՝ յորժամ հաճեսցի՝ 'ի Հայաստանս ազգաց տիրապէս փառօք հարստութիւն։

Անցեալ գնացեալ անդարձ հոլովմամբ բազմամեայ դարուց շրջանակիր արփիադրեալ աւուրցն բոլորումն, և հրաբորբոք եռանդն բաղձանաց 'ի պատահարկողն խմբից խաչանէր սրտի՝ զկանդակաթն անէնչի տոչորումն մշտարծարծ վառմամբ տառապագուցեալ, զարդարատխառն աղօթից մշտամատոյցն խնկոց զծուխ՝ բուրվառաւ կամաց 'ի բարձունս ուղղաբերձ իւր սխնացուցանէր։ Այլ կամք ամենակալ բարձրութեան փառաց Թագա-

ւորի վայելչոյացն ուրախ լնուլ զուարճութիւն ազատ հաճութեամբ անխոնարհելի կացեալ մնացեալ՝ 'ի ցանկալւոյն արփիացոլ ծագմամբ տեսութենէ, կարօ՛տ կացուցանէր ։

Ազնաւորաց մաքուր ոյծեմանց՝ պարուց Ազնա-ւորաց անկեալոյց բաղձաղխակ աչաց հայեցուած՝ համանշմար 'ի խորշախորս լերին աշուցեալ՝ ընդ մաքրաշուխ զնոցին հեռոց զեղադաքայլ որըն-թաց վազումն յանմատոյց դժուարս ծաղկաստո-րոս բարձր քարաժայռից 'ի դեղերումն աճեալ շքեղացուցանէր ։ Այլ տիրածանուկ թագնութեան Տերական մածեալ նշանին անեղեւակ անյայտ քօ-զարկութիւն՝ 'ի տես և 'ի հաս մեծութեան շնոր-հի ուրերեալ՝ զանձուկ տենչանաց նոցին անդոր-րութեամբ 'ի պսակ աճեալ երջանկաբար ո՛չ փա-ռապարդէր ։

Լի՛ էին համակ բարձրաբերձն լերին ընդար-ձակ վայրից բնակարանք՝ անձաւամուտ՝ վիմար-գել՝ ձորաբնակ գետնախուշ աղանց բազմու-թեամբ, և յամենայն կուռ։ տիրակիր տեղւոյն՝ բարեպաշտութեան կամաց ախորժանօք և խաչա-պաշտութեան որոց բաղձանօք՝ հետազօտ երկր-պագուացն պսակք 'ի խնդիր դեղերեալք ան-հանդիստ սրբութեամբ ։ Բայց երկրպագելըն ամե-

Նկատէ՛ միայն ցուցակութեանդ փառաց Ճառա_ գայթից՝ յանձկութեան նոյին կրկին անընչանաց դիւրումն զթափելեալ, յառաւելագոյն եւ առ_ ջորումն եռանդնանկէզ կարեաց կարօտութեան հրոյ բորբոքեալ՝ յաջօքն բացօք յիբօրէն տեսու_ թեան հանդիպումն զնոսա ընաւ խանդակաթէր։

Քանզի զիա՞րդ հնար էր արդեօք խաչախըն_ դիրն նոյին սրտի զգերաբաղձն պատմուճան ան_ դորրական սփոփանացն զգենուլ, եւ զախորժա_ կանն հանդիսա 'ի մշտատենջն բարին ընդգրկել, այն ինչ որում կաթողին ցանկալին սիրով՝ զանձն անմահութեան 'ի մխիթարական քաղցրածաւալ խորս անյայտացեալ, յանախորհականն խնդութեան անտի պարգեւէ, անհնարորդ զնոսա անդ կացու_ ցանել։

Արդ՝ այսպէս զանձն յուսոյ 'ի շրջանս ամաց եօթնեակին յոբելենաց Քրիստոսադարդ նշանին Տերունի 'ի բարձրագագաթն մխիթ անդր Գո_ ղգոթայ՝ անտես 'ի մարդկանէ խնդրեաց հաւ Ճ կամօք տարածաւալեալ, եւ յայնկանեացն ապանց Ճշնա_ րակն ընտրելոց զաւուց փափաքանացն բղխե_ ցանկացեալ, եւ մշտածաղ լուսոյն Ճառագայթիւք զնաչարաշետ փայլացն սուծմանս փառազարդա_ րդեա հրաշալի ցուցեալ, եւ նիւրն սերակիր նշան

փրկավործ հրեշտակային երգոյն փառաբանու-թեամբ մինչ բարբառեալ, 'ի լըմանէն սրբոյ՝ կեան յանկարծ, զոր խաչեալն Յիսուս յան-ճառ խորհրդոյն իւր մՃիւս առաջման հաստատեաց, ճշմարտեր բերովք բարձրութեան երկրին 'ի յա-գուլով լինելութեան գերապանծ շնորհին՝ յանուղղա յաւիտենն անզրաւ կենաց զնորա կերակրել այն Իսրայէլի զԱստուածային քաղցրութեան զմեղր բարեաց և զառատաբարութեան հոգւոյ զիւղ 'ի վիմէ խաչակիր ժայռին դիեցուցանելով․ յորմէ իբրև 'ի գերակատարին ծաղկոյ բարձրութեան երկնից՝ արփիափայլ իմն ճաճանչաւորեալ նշանն փառաց անանց փեսային՝ պայծառացեալ լուսով առաւօտեաց 'ի պարծանս փառաց մեծութեան Հայկեան երամոց։

Նոր ինձ երեւեալ 'ի մեծարան անդր Վարա-գայ երկրորդ Պատրանիկէ, և կամ կայսերանոյր անն Հեղինէ 'ի Ճգնաւորական վարուցն գաւառս հող-ւոյ թագաւորեալ, և մշտահաւաչ ու կեն-սակիր սուրբ Խաչին անեղանելի սրտի խանդա-կաթ հալեալ խաչախնդիր հրաշապետ Թոդիկ սրբատեսոյն ընդ Յովելայ իւր աշակերտի․ ոչ բանիւն բանութեամբ զՀրեշտականին խոստանեալ զխումբ 'ի խաչամէթերն կենդատպահետ շնորհա-

զեղուն շահմարանի այնր ցուցակութիւն, այլ տպաւորելու օրհնութեան բերանոյ բազմօրեայ պա-հոց անտառապատութեամբ և աղօթանուէր ալեւ-որկու պաշտօնէից պատարագօք զանբռնադա-տելին թախանձել զընութիւն գերագոյ ամբա-խոկութեան ստեղծողի երկնի և երկրի, քաղցրա-լուրն պաշտամանց խորոց ծառայից ախրական ունկամբ 'ի խաչահայցն խոր ալեաց խանդարհեալ՝ ձիրս պարգևաց անկապուտ փառաց Գրիգորեանս հօտի զարխնաման փրկանակ փայտին ընծայել:

Ո՜վ ամբաւ անեղելոյ մարդասիրութեան խնա-մոյն Աստուծոյ, ո՜վ գերունակ շնորհին Աստուա-ծային, որում Յաբեթեանս տոհմ զատ ար-ժանի: Զի այն ինչ խաչաբարձն խանդակաթու-թիւն խաչելոյն աշխարհիս բարեաց՝ անհանգիստ զեղուն գիշերս յաղօթս զճգնակիր աղանցն սրտի ողջակիզեալ համան՝ զգթութիւն 'ի տեսութիւն գերագոյն բաղձման խնդրելոյն կաթողնէր, ահա յանկարծուստ 'ի միում գիշերի ձայն ահագնա-գոչ զայսր լերին ընդ զղրդմամբ, և հրեշտա-կաբարբառ աւետեաց պատգամ քաղցրանուագ երգով սրտացեալ՝ 'ի գերահրաշ երևման հան-դէս զհոգւոյն խումբս խրախուսէր, և համա-ծուալ զքանչելափառ լուսոյն փայլատակմունք

զխաչակիրն վիմով ցոլացուցանել՝ յաղջամղջ-անդր գիշերի մեռուցիկական գերարփի ցերեկս ճաճանչէին յոյժ հրաշապայծառ։

Յարևան յայս հրաւէր հրեշտակաձայն բանից քաղցրութեան, և գեղազն 'ի վեր սահմանս ամբարձեալ՝ մարմնով զուարթնոց, 'ի բարձրա-կատարն վիմին սեռանէլին զհրաշալուսեանն ծաղ-ման պայծառութիւն՝ երկնատեան սիւնս լուսա-կերպեալ զխաչապաշտեան վայրին ամղեաւ. և անմահութեան բուրումն անուշից զնորին զմայ-լեալ անդէն՝ սխրազարդեալ Աստուածային փա-ռացն յայտնութեան շքեղ փայլուածովն։

Ուստի և անդանօր Եղեմայնացարձ փափ-կութեանն ախորժ հեշտութիւն՝ զկայծակն 'ի գնին յերանաւէտ վայելչն պճնէր յաւէտ հրա-շալէս, և փառք երևմանն ևս քան զևս 'ի պատնէշելի փայլին ճոխացեալ՝ արեգակնացին յաղթէր ճառագայթից յոյժ հզօրապէս։ Գիշե-րոյն մութ մառախլապատ լուսացայտ վառամբ արփիացեալ՝ զփառս յայտնութեան կենաց նշա-նին պայծառագոյն ևս ցոլացուցանէր անդ զար-մանալէս, և տիւն արևազարդ զերրորդ նշուլից ցայտմունս սփռեալ՝ զաճապրութիւն տէրութեան հռչակէր գերապայծառապէս։ Դասք հրաշատեսից

'ի վերա խնդի և պարծանաց ատամն բերա-
նոյ՝ փառաց փայլելոյն մանչել մայրն 'ի հան-
դէպ յարգման ըղձիւ մեծացել, և աշխարհութիւն
Աստուածեան հրաշից զմեզ ժամն առաւ հրա-
շաքերս վառեալ՝ յետս ընկրկեալ նոյոր 'ի
կցկտուն գիտակս նորին գնացյոյոցն։

Արդ՝ այն ինչ նորին խաղ ապաւինեալ՝ ազատն
զաւակը յայտնեալ գնծութեան և երկնային վերա
ամենայնին հանդերձ սփռեալ՝ 'ի փառաւոր այնմ
երկնային պաշտպանել կային 'ի չքնաղն գերազան-
ցութիւն, և չքնաղեալ արփիակերպ մաննանի
առաւ 'ի վերերկրեան մասին անմահ առաջնոյն,
յորում և անմահն խաղութիւն յառաջին չարյա-
րանց 'ի գանձս բարձեալ Քաղաքիս առակը
մեծութեան գեղն յառաջադրեալ աշխարհի արկեալ
հանդիպեցյ, աչօ մխիթարութեամբ նշանն Տեառն
'ի բարձրանց առաջարան անուն Խաչափայտի
Աստուածայինն փառաց հրաշալեցեալ անման փե-
րայի լուսաւորեալ զաւշտ հանդարտեան' պարփա-
կեալ լուսաւորեալ փայլմանն ամենայն գեղեցկա-
ցութիւն, և յանմարմնոյն նուէր պաշտամանց
փիլատոսեան շարժ գերին պար բոլորելով։ Աս-
տուածաշնորհ փառաց մերձաւորելք 'ի սրբազան-
մանն յարկ ամեն Տեառն' զախորժականն անկել

ընկալութիւն ։

Վասն որոյ անգէտն ու նմին գերագուարճ խնդութեան որոց ըմբռնեար, և հոգեպարարճ մխիթարութեան փառաւորեա այլա խրախու-սանք 'ի Ճեմն Ճախրանաց Ճգնաւորական Ճե-ղնթաց ամպ 'ի նշանդրնելոյն գիտելով ատճառ, զձեռայն փայլ արիւնաման՝ իշխանապատ փառաց աՃեցութեանն 'ի լուսաւորի պՃնամն փառքին-նագործ բարձրանալ անմատելին 'ի վերայ որոց սե-րովբէն, և բաբխմամբ անուշից յաւէտ քան զԱս-տուածային խորանն Մովսիսեան՝ լսել զա-ձայն աղերսն 'ի հեշտալի գեղգեղանս մաղթելոյ ու փայտն կենաց ։

Այլ եւ անտանել զխանդս արտասուաց 'ի խնդութենէ սրտի այսր գերադոյն և Աստուա-ծային շնորհաց հանդիսիցելոյն՝ պանդխտ առաջնո-նոր գետո զնոյացեալ ։ Աղանօր եւ լսել զձա-հութեանցն ձայն գերախառն աւետութեան արխա-ղայից նշանին արմատացելոյ՝ զփառս փրկչին յաղթական երգով բարձրացուցեալ, 'ի տեսա-նելն զանարգելն անմահն զոհի մարմոյ սարդա-րան՝ զերկնաւորն զաւուն արիւնանեկն սեղան յաւութեան՝ զերագէս մարմնով ընկեռալխեց մեծմամբ զոՃարան՝ զերաշխաւ լուսով և զա-

տուց հրեշտակաց յարգական պատուով սպասա-ւորութեամբ յինքն հանգուցեալ։

Բա՞րէ գերահրաշս շնորհաց. ո՞վ 'ի բազմա-ժամանակեայ աւուրց բաղձացեալ բարեաց. քան-զի ոսկոյն գոհարն մեծագին փառօք տանիջակա-նէր, և որ 'ի վերայ մահացուս վերադայեալն ոս-կւոյ ամենայն էութիւն՝ դերկացուն խիկ փառաց շքեղութիւն Աստուածայէն զօրութեր պայծառ պերճացեալ էր։ Հարին անարատ երկնաւոր անմահ փեսային՝ 'ի սուրբ քառամանեակ խաչմանն զար-դու գերապոյն ձրիւք վայելչանայր, և խորոյ որ-պանդի լուսածին որդւոյ՝ փնդրտուական խնդու-թեան մատուցեալ պարգև՝ ծխապաղէմ զուար-թացուցանէր։ Դրախան ախտատանիկ յերուսամ վայրամիջի բարձրութեան անդւոյ՝ զկենոյն ծառ ահամանէր աշխարհային լուսատեղի տասմք կա-նաչազարդեալ, և 'ի բերս նորա բարութեան Հայաստանեայցս աշխարհ վայելեալ՝ լցաւ անմա-հութեամբ։ Պ. էմն բարձրաբերձ՝ վիմակաւոյն արձանն զանձևանահան Պ. խմի ընծայեաց զբարձ-րութեանն դործի, և փշրեալ մանր խորտա-կեցաւ ամբարտաւանն հպարտութիւն դժնեայ դաւողին։ Գործարան լերինն Պ. արարայ՝ դ'ի յերկիրն անկեալ անմահ ցօղենոյ արգիւնաբերի

զկամեցեալ՝ լուսաճառաշ փառօք 'ի խորհրդարանն մեծարելեաց կատարման կալ անպարտելի կամծին բուռոյն, և Աստուածայարդ շնորհացն ցուցման 'ի հանդէպ Հայկազանց գեղուն շահմարանեալ՝ 'ի կշտամբեալ վայելչին պարգևս հոգւոյ բարգաւաճեաց։

Վասն որոյ և որք այսպիսի բարձրագոյն և Աստուածային բարեացն շնորհի արժանի գտան՝ խումբք հրաշաւելից՝ 'ի ծունկս խոնարհեալ աձև և ոտիմամբ առաջի կենդանի նշանին, և գետնամած զխայոյն համբուրեն զԱստուածավայելուչն երկրպագութիւն խնդագատար որոյ հրճուանօք մատուցեալ՝ գոհանաբան զանութեան զձայն բարձր հնչէին, յԱստուածարարգև վերնական ձրիցն շնորհս համակ զմայլեալ։ Եւ չէր այնուհետև անդր 'ի խաչազանծն լերին ումեք անանել կամ լսել, բայց եթէ զբարձրանուազ երգոց ալէլուս հրեշտակաց և մարդկան՝ 'ի մի գառանցութիւն բարեբանութեան փառացն Յիսուսի մեծարանելոյ, և զհրաշափայծառ մխիթարփրկագործութեան երկնայինս սեանցն փայլատակմանս՝ 'ի շուրջ պանծանաց Քրիստոսաբարձ տերանկի պատուանդանի սրբութեան կենաց նշանին։

Եւ 'ի դէպ արդարև ասացաք. զի փառքն

Աստուծոյ ելից զնեաւն՝ Տիրական շնորհաց զոր-մանալեօք, և հրանիւթն սեւից որբոձոյն եր-գով տպաւորութիւն՝ Քրիստոսեան խաչին 'ի պրանչից սխրանս զմայլեցոյց զճգնաւորս ընական լերին այնր բազմանօք, և հանդիպումն յայտ-նութեան կենաց յաղթանակին՝ զանստուգութեան մարախ մրրկան զնկրնոցբեա զնուրան Քրիս-տոսի յառաջաբեք մարուր աղօթից՝ յանհամեմատ ձիրս զարգարեաց բարեաց պարգևօք. և Ա-ստուածախայլ փառայն տեսիլ՝ յամենայն կողմանց անդր զումարեր զաշխարհին ընակչաց խումբս բազմութեան՝ Ճեպեբաղ հետոց ընթացից սրա-վար շաւղօք։

Քանզի ո՛չ իբրու վաղանցիկ իմն երևոյթ զփայլունակ շառաւիղս յինքն լուսոյն ամփո-փեալ համածաւալ պայծառ տարածումն՝ անհետ նսեմանայր, և ո՛չ ևս լուսակառոյն սեանց Ճա-ռագայթք յանյայտ խորութեան մեղի շանձմարան զգայական նշոյլն փարատեալ՝ աներևակ թագ-նութեանց զխաչարանն վայրի լուսարան թա-փո՛ւր կացուցանէին, այլ զասուրս երկարատն գերաճանձանց զանզսարաշար ծաղմանց տոփա-ցեալ՝ զդատուն ողջոյն 'ի տեսիլ անդր զոր-մանալեաց խո՛ւռն փութացուցանէին։ Որոյ ան-

զԱն առ 'նմին գրոհ ընծայեալ առ հասարակ 'ի կողմանց կողմանց շրջակայ երկրին՝ ձեռն ընդ ձեռն ոլորմամբ 'ի լեառն վերանալին՝ եղխեկողաք և քահանայք, իշխանք և ռամկականք, և ամենայն Քրիստոսադրոշմ ազանց բազմութիւն 'ի վերայ հասանել Աստուածահրաշն փառօք այնր երեւմանս։

Ապա եղաւ և մեծ իշխանն Ուշատնեաց Վարդ անուն յաղթանակաւ զօրաց բազմութեամբ պայազատագունդ ուղխից, և ամենեքին առ հասարակ յաշխարհահայեցման լերինն եկեղեցայեալ՝ գհրաշելին երեւմանն հայեալ հմանայքն, և 'ի պատմութենէ բանից հրաշափառ խմբից զերագայինն փառօք Կենաց նշանին յԱստուածակերպ խորանն լուսոյ հաւատով հաստատ ծանուցեալ, խանդակաթ սիրով և երկրպագեալ սրտիւ խուռն 'ի խաչահանդիստ անդր եկեղեցին վերելով, և ըզխաչանման արեւանեկերկ 'ի սրբայարկն սեղանոյն լուսաւոյն պայծառութեամբ բազմական տեսեալ՝ Տերագրական երկրպագութեան յօրդանաք 'ատաջի խնդրեցին՝ ախոյեան պատուով փրկագործելին հրեշտակաց մեծարելով ։

Զօրանայր առ եւեռն ըղձաձայն գոհութեան բարբառ յամենեցունց, և այր իւրաքանչիւր 'ի տաղաւարաց երկիրպագեալ սրտին նշխարս մատու-

ցանէր բարերանութեան խորանին 'ի փառս խոկական տիրակիր կենաց տապանակին. և բուրմունք անուշահոտ խնկոյն ամպախիտ իմն հոլոնացեալ՝ զանդաստաղիր ամբոուն բարձրութեան գյարկն բնակութեան տաճար նշանակիր զմայլելի իմն փառաւորէին : Իսկ այնպէս 'ի հոգևորականն շնորհս երկնաձիր բարեաց բնաւ բազմութեան զերատաձայն շքեղ զարդարեալ, և այսոյն սեռութեամբ և զխնկոյն զետանման երկրպագութեամբ, և շքթանոյն ըղձական սիրոյ համբուրիւ զնշանն փրկութեան, Քրիստոսադրեալ իմն Խախացեալ՝ զուարճ երկրպանօք և մշտաձայն գոհութեան բանի բարբառով զանդուղական այսց պարգևաց զշնորհատուն օրհնելով զԱստուած յերկս անդադար՝ 'ի տեղիս խորանաց զառնացին՝ առ ամենայն հասակ մարդկութեան մշտաբարոզ լինել աւետարանիչ :

Այս ձիրք անհամեմատ անդատուամ բարեաց 'ի փառս Հայաստան աշխարհի յամենատուր Տեառնէ պատրաստեալ. այս շնորհք անպատմական անկշիռ բարեզարդ երախտեաց՝ 'ի խաչելոյն փառս մեր Աստուածն Բանի յանձնառ մարդասիրութեն 'ի մեծութիւն տանս Թորգոմայ ձրի արդիւթեամբ պարգևեալ. այս մեծութիւն ամենահա-

բուռն ընաշխարհիկ ճոխ փարթամութեան՝ յերկրածածուկ անդէնն գանձէ յԱրփանազեան զարմիս պերճութեան օժիտ ուղերձեալ։ Քանզի զի՞նչ այլ եւս մեծութիւն ամբաւ հարստութեան՝ քան զարիւնամած ախրարդոյ կենաց նշանին լինել ստացական։ Ընծայք հրճուանաց հինն Իսրայէլ ՚ի տօնս նաւակատեաց՝ զԱւետեացն երկիր՝ զբղխողն խաղոյ եւ մեղու ՚ի ժառանգութիւն նիկեան ունելով, եւ զնո՞րդ յաւէտ քան զնոյն Տունն Թորգոմայ ո՞չ զուարճացի յառնջականութիւն փրկութեան փայտին, որ երկնաբերձ եւ անդորրական ստնդուղք է հանելոյ ՚ի վերնագաւառն՝ յիսկական աշխարհն Աւետեաց։ ՚Ի պատկ շինութեան հնոյ տաճարին՝ ՚ի բարեբանութեանն հայցուածովք հանդերձ ճառաբանութիւն՝ Սողոմոնեան ճոխանայր լեզու, զնաւակատեայն հանդէս տօնավայել հանդերձանոյն պատրաստութեամբ ուժնել սիրայլ։ Եւ երբեմն նորոյս այս Աստուածարանիչ չքնաղ բարեզխպութեան հանդիպեալ ազանց Քրիստոնէից լուեալն լեզուք՝ զովեստ գոհութեան անմնաբաւական աջոյն պարգեւոյն քաղցր նուագել։ Ծնունդ ամլածին սուրբ արուեստի արդարութեան գերալոյս արփւոյն՝ ըզծերունի քահանայապետին լուծեալ հրաշալիս

զեղումն կատարեալ' 'ի խնդութիւն համայն ազ-գայնոց զմարգարէաճառն յաւել օրհնութիւն' տուողին այնմ բարութեան, և ընդէր 'ի պեր-ճաշխուն օրհնաբանութեան ո՛չ առատագին ճա-ռից զեղզեղումն' խանդակաթոյն գործէր Հայկա-զանց, պճրաշաւղութեան ահեկալ փծաղումն յա-մալ մխիթ կենսունակն կարապետն ամենայն երկ-նից արքային' յաշխարհ երկրորդ գալստեան Հայ-րական փառաց ճոխութեանց ։

Եւ ընդէր է ինձ յերկրպագոյն պատուածո զեղերին մակածութեան' 'ի յայտնութիւն պայ-ծառ ցնծութեան մերում երկրի ընդ այս նո-րաբանչ աւուր ախրական · 'ի բերկրալինծ հըր-ճուանացն կիրս ծովանայր բոլոր Հայաստան, և ամէն ապեկամն յարդարէին ասպնջակէն ուրք եկեղեցիք նորա · 'ի գերունակ պարծանաց պան-ծանս բարգաւաճէր Քրիստոսափառն Հայրա-պետութեան ինքնիշխան զաւազան նորա · զար-դարութեանն մաքուր պատմուճան զինքեամբ արկանէին ընտրական գումարք եկեղեցւոյ նորա · 'ի զարդ նորափետուր շնորհաց պճնէին համօրէն մանկունք սուրբ ուխտի նորա · յուրախութեան երգոց հանդէս հրճուէին համակ Քրիստոսա-դրոշմ ժողովուրդք նորա · ձայն ովսաննայից 'ի

բարեբանութեան Քրիստոսեան Խաչին հնչէին լուսածին մանկունք ընտանեաց նորա. համայն խրախութեան տօնից կատարէին շինուածք քա-ղաքաց և գիւղից նորա. և մեծագին ադամանդ հանդերձանք տաղաւարաց փայլէին տաճարանք իշխանաց նորա. և այսպէս ամենեքին հայկա-զորք պայծառ սիրայեալ փառօք՝ երանէին բա-րեբաստիկ փառօք ճոխութեան նորա։

Վասն որոյ և անդէն առ նմին բարեբաշխ սրտի յօժարութեամբ 'ի սրբոց տաճարաց շի-նուածս ձեռնարկեալ 'ի պատիւ սիրահրաշ փա-ռաց նշանին, 'ի անկիւն ամս եկեղեցեան լուսա-կերպ սեանցն կառուցելոց՝ գերկատարեան սուրբ եկեղեցին 'ի սրբատաշ կոծափոց փայլուն արժա-նոյ հիմնեալ կառուցանէին, և գեղեան խաչա-պատծ տաճարադարդ պայծառ ճոխացեալ՝ ան-դուլ պաշտամամբ փառաբանութեան մեծին բարձ-րութեան փառաց կայացանէին։ Խաչ գլխին սրբութեան՝ յորոյ 'ի նկարն արիւնաներկ Խաչն Տէրունի հրաշալութեան թեւոց լուսաճաճանչ խա-չարարձ կաւօր թագուցեալ եկաւորեալ, գընդա-կութեան՝ ընդարձակագոյն շրջել շինուածով մի-մնապատասխան արձանակերտ քառանկիւնի խա-չաձև որմոց՝ լայնամիջոց ամփոփակայլ տեսլեամբ

կառուցելոյ, և վասն մխանձանց որոց բնակու-թեան՝ 'ի սոյն պաշտաման կենտակեր փառայն Յիսուսի գնալու շինել հաստատեցին ։

Ուր աշխարհհուրաց խաչակիր որբադրելոց արանցն բազմութիւնք իբրու յանձնառոց հզօր աշտարակ ապաստան կալեալ՝ ապօթակիր Ջգնողական հոգւոցն երկայք, և ապաւինեալ մշտամնաւոր օրհնութեանց կուռ պատսպարանութեամբ 'ի հովուոյն մարտ ընդդէմ բանութեան այսոյն չարութեան մշտայաղթ նահատակել՝ հզօրագոյն ևս գտանէին ։ Եւ Խաչին Տեառնի թէև հրաշից և պաշտպանութեան զամենեքումբք խնամով տարածեալ՝ պատնէշ լսացն են փառաւորիլ օրհնութեան երգովք, և գեղեցկապանծ գնուորն յանեա փառաւորեր դերաշխարհիկ մեծութեան շնորհօք ։

Եւ սոյն յանգանել ասուրց ժամանակաց առակողդն օդոյն խառնութիւն՝ յաճախածին երկարաձմեռն սառնամանեաց ըկանաք գետակեցին ընրին վշտադնացա տառապել՝ առ առորեալ անդոյն խաչակիրն՝ 'ի կարկաջահան աղբերց վառկար մշտասոդ ծաղկաւէտ հովին՝ քաղցրաբոյրն բուրոց դալարագեղ մարմանդին՝ չքնաղակերտ արքայաշէն վանս եօթնադմբեթ արձանահիմն վիմա-

խորհրդի զարմանալեացն ալ, և դիմաւոր նոյն պար-պագայս՝ ընդարձակութեանց երկրաւորեան ընտիր ան-նեկայց ՚ի սպաս ախորժարար Խաչին զուարթացեալ՝ աշխարհի ՚ի Խաչ եկելոց մարդասիրաց՝ սար-կաւորաց և գալոց՝ որք հանդարտութեամբ պաշ-տամամբ ՚ի բարերարութիւն փրկաւետ կենացն փայտի, և ՚ի մշտամնայն անմահ պատարագին մաղթանս՝ վասն շնորհելեան հանցն աշխարհի և բարեկարգութեան ընդ Մաղաքիայն՝ պարապին ցայսօր ժամանակի՝ ՚ի խաչակիր բարեկարգ ան-ձայ ատակերգելոյ ։

Արդ՝ ՚ի պատճառ յանկատութեան պատմա-գրական բանից զանձամբ եկեալ ստանոր՝ բեր ինձ աշխատ ՚ի խնդութեանց բաղադրձու-թեանն յեղանակել բերթութիւն դժար ըն-թացից զբուստի Չաւի, յայտնարարաց ցըն-ծալից ամեանայն չիսուածով զիաշապաշեանին փայլերձութ շրջել յարդաւորութիւն Չաչար-ակս փառաց ՚ի նոյն շարակծել ։

Խնդամ զաարձնայեալ յանձն հրճուանօք, լեռան բարձրաբերձ՝ ընկերեան կենսանակ փայ-տին փրկութեան, որ ոչ համբուրեալքց անկա-պարդ բարձանցն Լիբանանու, առանեալ՝ նո-ճիարեր մայրասանկ նուիթ փայտի՝ ՚ի սապարա-

տաշ՝ ողողաձերձ՝ քերածոյ դրուագս զարդուցի-նութեան Սողոմոնեան հրաշակերտ տանն տաճարի նուիրեալ եւսուր, այլ խաչարդի չեւս իմն փայտեայ 'ի կողաջոյ կայլակոյ Կենդանարարին կարմրերանգ ներկեալ, եւ լուսաձեւ փայլմամբ 'ի հրեշտակաձիգ քրովբէականք այլեւս գահոյս գե-րահրաշ իմն քառաթեւեալ, եւ պայծառաշուք պսակ վայելչութեան յերկնաբերձն գլուխ տի-րանունակ յարկի Ճշմարտութե մեհ Սողոմոնի ա-նուշահոտ բուրմամբ կառուցեալ, յաւէտ եւս Աստուածայնովն դրդանչելատեսիլն ահաւորու-թեան յիւրն ընթերով հրաշից զարմանալիս։

Ցնծա՛ երկրպագել տիրական շնորհօք, լեա՛ն հանդիսարան փառացն Աստուծոյ, նոր իմն Քո-րեբ 'ի Հայաստան երկրի հաստատեալ, որ զ'ի թուփն մորենւոյ ձայնարձակ բոցով մարգարէա-տես հրամանս ցուցակութեան զՃշմարտութիւն՝ ամենափայլ պայծառ ցոլացուցեալ՝ տիրաբարձ փայտին դերաճաճանչ լուսով յայտնութեան, եւ Ճառագայթակերտ ռեանցն փայլածով զմութն գիշերոյ ցերեկութեան փառօք՝ Աստուածայինչ բազմավառեալ՝ յանծախին յարակայութիւն հաս-տատ հիմնացեալ. յորոյ նշմարումն՝ ո՛չ զխաշնա-րածն եւ եթ մարգարէ, այլ եւ զբոլոր բնակչաց

աշխարհին ծնունդս, իբր հօշոտեալ ատից գնդիւք ծնրադրած 'ի գետին երկրպագութեամբ հնազանձուք իմն փութացուցեր, նոր աւետաւէտ բարձրագոյն փառաց Հայաստան ազգին վեհափառս թեփոխ եկեալ։

Ընկերկրեանց խորախորհրդեալ գերակայ փառօք, հրաշագան Սինայ սրբութեան՝ լեռանն Աստուածաբնակ. որ 'ի Ճգնաւորական անտառաշ կրիցն ապարէշ նահատակելոյ՝ խաչահայց մարուր մխենձանց՝ յանձկութեան քարաշար խրճթին լուսարանն՝ իբրու 'ի փաղածակ վիմին գխառնոյն՝ գլուխագորդ ճաճանչափայլ յետոյն Աստուածոյ՝ գմարուր պատուանդան ասիցն ափրաւկան՝ գխաչանման արփնաման՝ աշխոյ փառաւորութեամբ մՃխա նշոյլիցն ցուցանելով՝ ոչ 'ի քօղածիցն անտեսութիւն գարմին Ցակոբայ սրտնես գմմխեսին՝ պատկառելի գհրաշաւեսցն գէմս փառաւորելոյ վայր հաստատեցար, այլ յաւէտ եւս 'ի յայտնաւորել պայծառաճառայեալ խնդալից սրտի նորա Խորայելի նշմարանին՝ ցանկալի ցուցարան անցելոյ կառուցար. և զառանցն նորոց զարխնոգիծ օրինացն տախտակ կենաց առաջնութեան անդի՝ 'ի զգօնութիւն զարմին Ցարեթի գերափայլեցար, 'ի գերակայ ճոխութեան շքեղն պանծանս պճնազարդ իմն արեալ։

Արդարեւ տառապալէս կայր յոյժ մեծաղջն անցեալ հանդիսանօք քաղ. փառաւորութեան, ըստ որում ցանկալի ամենայն աղանց, եւ վայր որբարնակ արանց որբապղեաց. ըստ որում ծաղկազուարճ եւ բուսաբողբոջ քաղցրաբոյր բուրոց. ըստ որում՝ համբաւանաց բարձրագոյն չքնաղ վայելչութեանց. ըստ որում առաջնորդութեան սրբասուն քարանիք կառուցեալ՝ չքնաղիւ վանոյն պճնաթեամբ. ըստ որում՝ շաբաթանն արծաթափայլ տանարակ ազնւոյ հաստաց. ըստ որում՝ փառաւոր մշտածաղ երկնային լուսոյն ճառագայթիւք. ըստ որում՝ արդիւնաւորեր յաղթապատիկ ընդոց ըներկրաւեաց. որ 'ի սրտակ ամենայն գերապարանցն ծըրից ճախաթեանց՝ եւ զնոյն խակ զկենայն նշան խաչանմանին՝ զՍ. ծապատագ ծառն անմահութեան 'ի բարձրակատարն վեմ; խաչակիր ժողովն Գողգոթայ լուսաւորութ փառօք ամենեցեալ՝ յանդուգագոյն սպասու գերակայեցաւ. եւ զամենայն ըստ որում 'ի գալ երանութեան քաղց հանդիսի ածեալ զբաւեցեր: Որոյ եւ քարինք եւ գագաթն Գողգոթայ՝ յերկնածագ լուսոյն ընկղմեալ; եւ բոցաճաճանչ շառաւիղոյն սուրբ բանկիր խոր ընկերեկանք լուսաշողին ցոլացեալ՝ կերպարանացեալ պայծառհայելի զ'ի կերպանս ցուցանեն լուսաթոյր սխալ

երանգաւ երփնազեղ զանձնալ 'ի փառս պայ-
ծառութեան լայնանիստ վայրացդ ։

Մի՛ եւ պարծեացի ձիւնազարդ բարձրութիւն լերին Արարատայ յիւր գերակայութիւն, 'նաւա-հանգիստ ՛Նոյեան զուշով տապանին․ քանզի զու-նիւն զՃշմարիտն ՛Նոյի մարմնաբարձ տապան փրկ-կութեան 'ի քեզ կրելով՝ տուեալ մթութեան զնորայն փառաց տարածեցեր, եւ զերաշխաւ եւ բան զնոյն՝ պայծառագոյն պերճացեալ պարծիս 'ի գլուխ Համբարձման անուանի բլրի պարս-պատաւ քաղաքին Դաւթայ ։ Որոյ 'ի հանդէպ ընդ հիւսիսակողմն ոչ ուրուական արձան յարակէ-ցոյ 'ի Լեդբեանն ժայռի՝ առ 'ի լրումն տախա-նայ շուայտոնին զՆիւսայն յարուցելոց 'ի պաշ-տօն առեալ զոչանուէր յարդման յոյլանդակ խուժադուժ ազանցն վայրենութեան՝ եղեալ զո-հարանի, այլ նոյն ինքն Փրկողին մերոյ հզօր յաղթանակն կենդանատար հանգոյն աշխարհի յա-րուելոյ կուռք գերաշխաւ լուսով տաւոսանալ ․ եւ այժմ ինկ իբրեւ 'ի հաճոյական հանգիստ բնա-կութեան՝ 'ի քաղաքի անդր հրաշանուն տաճա-րի յէջմանն միածնի կոչմամբ անուանադրելոյ՝ ախոյեանք եւ պատուաւոր յԱստուածայնազոյն հրաշի փառաւորեալ ։

Ո՜վ բարերար երջանկութեան, ո՜վ Աստուածային պարգևացդ, ո՜վ անպատում Ճոխութեան, որ 'ի ձրի շնորհացն Աստուծոյ պարգևեալ տուաւ այսմ քաղաքի. որ արդարև աննոյնիւ 'ի ձրիցն շնորհաց փրկութեան փայտին փառաւորութիւն փարթամ փայլփլեցեալ՝ թագ 'ի գլուխ հրճուի հանապազ, և 'ի խնամարկական ամենայօր թևոյ նորա պաշտպանութիւն անկրկբոյ յուսով ապաւինեալ՝ իբրու 'ի խաղաղական անդորր նաւահանգիստ հաստախարիսխ ամուր կայանութեամբ բարեբերութեան մնայ յարաժամ, և հանդարտեցեալ յամենայն յուզմանց չարաչար ալեաց ծփանաց։ Զի՞նչ այս գերագոյն պարգև, զոր Վերնախնամն անեղութեան մարդասէրն առատութիւն ձօնել հաճեցաւ 'ի շուք պարծանաց սանն Վատուբականի. և ընդէ՞ր մշտանուէր նուագս գոհութեան ո՛չ քաղցրաձայնեսցէ քաղաքն Վանայ ամենաբաւական աջոյն Յիսուսի, որ զբարձրացեալն իւր այցելութեան նշան լուսաւորդ՝ զխաղաղութեանն չարին հասանող սուր Աստուածամուխ՝ 'ի պատերազմ ընդդէմ խաւարական հին բռնաւորին՝ զէն անպարտելի տառաճենենեաց 'ի ձեռս Քրիստոնեան զինուորաց։

Մեծագոյն եւ փառաց Ճոխութեամբ հան-

գիտացաւ պարծանքն Վանայ քան զգերահռչակ քաղաքին Հռովմայ. զի Հռովմէականն Թա-գուհւոյ մեծաշուք բարեպաշտութիւն՝ 'ի խնդիր խաչափայտին զնա յարդարեալ ուղեւանդն կա-մաց բաղձանօք, և ջերմագին սիրոյ ստիպմամբ՝ երկնաձիր պարգեւ զմասն ընկալաւ 'ի կենաց փայ-տէ սիրով գգուանօք. բայց մինչ 'ի պատի-պաշտաման ոչ յարգեաց կամօք կայսերաց իւ-րոց չքնաղութիւն փրկչաւանդել պատուոյ մեծարա-նօք, կուսական կառոյց բարձրութեամբ. Ճանա-պարհ առար 'ի Հայաստան՝ բարձրագոյն հրաշից Աստուածայնոց բազում դրանշելօք. և լրեալ եթող զՀռովմ զընակն կուոց, ախորժ հանգու-տարան զմայրաքաղաքն ընտրեալ զՏարոյ՝ պաշ-տել 'ի նմին խաչապաշտութեան մեծաշուք փա-ռաց յարգանօք:

Այլ՝ և մեք այսոցիկ բարգաւաճ բարեաց հան-դիպեալ ծնունդքս Հայաստանի՝ եկայք ամենեքին երեւ 'ի դեմին անկցուք 'ի խոնարհ, և սերտ հաստատուն ծունր կրկնեսցուք առաջի Քրիստո-սեան պայծառ նշանին, ողբս տարածելով. զի որպէս խրախաճ կամօք յայսմ խաչապանծ քա-ղաքի բնակիլ յարակայ հաճեցաւ, նոյնպէս և Աստուածապէս մարդասիրեսցի: տալ զխաղաղու-

թեան աշխարհի այնմիկ, շինութեան քաղաքաց և գիւղից, բարեկարգութեան վանօրէից, պայծառութեան եկեղեցեաց, մաքրութեան կուսակրօն վանականաց, ուրախութեան քահանայից, բարեպաշտութեան իշխանաց, զգօնութեան ժողովրդոց, հպատակութեան կանանց, ողջախոհութեան կուսից, պահպանութեան այրեաց, յաջողուած բարեաց, քաղցրութեան օդոց, շահեկանութեան անձրևաց, և ամենայն ըստ իւրաքանչիւր արժանեաց ձիրք ամենառատ մարդասիրութեանն։ Շնորհեսցէ և ինձ արժանացելոյս, որ փառաբանեմ իմով տկար մասամբ բանահիւսութեան երգով՝ ՚ի բարեբանութիւն իւր հանդիսացս, պարգևք շնորհաց և լոյս բանականութեան և նուէրք բարերարութեան՝ ՚ի զարդ հօտացս, և յանախտութեան մարմնոյս։ Որպէս զի յայսմ յաւիտենի արժանաւոր վարուք քաղաքավարեալ, և առաքինութեան շքեղ պատմուճանաւ նորափետուր զարդարեալ, ՚ի հանդերձեալ յաւիտենին՝ յորժամ եօթնպատիկ պայծառ քան զարեգակն յարևելից փառօք լուսածագէ՝ առաջի աչաց անճառ գառնուորին Քրիստոսի, զուարճացեալ համարձակութեամբ պարգևս կացցուք յաշխարհախմբին յայն սանեան սովոր-

լի. և 'ի լոյս ածիլը նորա հոգւով պայծառացեալ՝ երանաւէտ կենաց անվախճան վայելից արժանի լիցուք միջնորդութեամբ նորուն անպարբառ բարեխօսութեան 'ի Քրիստոս Յիսուս 'ի Տէր մեր. որում ընդ Հօր իւրոյ և ընդ Հոգւոյն Ճշմարտի վայելէ փառք՝ իշխանութիւն և պատիւ այժմ և յամենայն յաւիտեանս ամէն։

Դարձեալ Ներբող Բարեբանութեան

'Ի սուրբ Նշանն Վարագայ,

ըստ եղանակաւն յայս տանէն օրհնութեան գանձն,

—

Նշանն բանի օրհնաբանութեան գեղանըկար
Ցոլ՛ից որոց տալ փափաքէ հոգիս տըկար,
Երգով յաւէտ ըզգօնութեան քաղցըր քընար
'Ի զուրգ փառաց փայլին՝ որ մեզ կենաց հընար։
Բանին տակայն գայ 'ի հրաժեշտ երկնաբար՝
Զօնելով բան Տէրականին չափոյ յարմար,

Բայց քանզի զայս կենաց ՚նշան մեզ փրկաւոր
Եւ մարդացեալն վասն իմ՝ փրկիչ ամենակար,
Ո՞րպէս լռել ՚ի գովեստից ունիցիմ կար,
՚Ի հրաշափառ նորին փառաց՝ չելեալ յօժար։
Ղամբար պայծառ գեր արփենոյն լուսայարդար
Մեզ ցուցեալ պանդուխտ սեռից յայսմ կեցար։
Գեռ քառասնամ յԱդին հոգից կենդանարար՝
Երկվըռակօք մըչաճառան աղբիւրարար,
Ուսզանել շնորհօք զքաղաք մեր յոդւոց յար.
Յանճառ բարեաց վայելս ցնծալ երկրպագաւոր։
Դայեկնալեդ պսակ փայլեալ գերակատար
՚Ի գլուխ հարսին նոր Սիոնի փեսայաւոր։
Երկնածիր զանձ վիմադարան ընդ բազումս գար,
Հրաշիւք յայտնեալ ՚ի ճոխութի Հայոց աստ։
Սուր տիրամուխ հզօր աջոյն ամենակար,
Զարգիչ չըլոյ դրանճականին ընկըղնաչար։
Տեգ քառասայր մարտի վեհին անօրէնաբար,
Զէն հըսկային տապաստաբեկ յանկոյս խաւար։
՚Ի հեղձական յայս ծով կենաց լաստ տիրավար,
Վերաբերիչ մարդկան հոգւոց յերկնից կամար։
Աչանց մարուր մեզ ՚ի Հաւիճոյ փայտ փրկական,
Հրախփոխմոռ զարմիս բերեալ Աչքանազեան։
Ուսեալն պայծառ հոգւոց դարման տեղեալ մարդկան,
՚Ի խաչակիր երկնից ուղանըն կուսական։

Սքանչելաշնորհ լուսով փայլեալ արփիանման
'Ի Գալիլեայ գաւառժանէ; խաչադարան.
Ուր հրաշակերտ սիւնք 'ի լուսոյ երկնատասան՝
'Նշներան թուով աւուրց կանգնեալ անշիջական։
Խնամակ երդոց քաղցրը ձայնիւ հրեշտակական՝
Քառաթեւեան սրբոյ Խաչիդ անդ բարերան՝
Բանից վերնոց բախձանախումբ զարմանազան
Կառք խաչաբարձ եկաւորէ 'ի սուրբ սեղան։
Բոյլք անուշից խնկաստեղծեալ զմայլողական՝
Հովանաւոր տապանակիդ զոլ ափրական։
'Նուագարանաց հրաշասեռիցն օրհներգութեան՝
Զոյգ ընդ վերնոց 'ի քում զովեստներգաշնական։
Շարժումն ուժգին խաչավայրին հիմնասասան
Աչագնացոյց մածեալ փայտիդ Աստուածական։
Աստուածաբանէ փառաց Էլին հանդիսարան,
Ծագումն քո գործեաց ըղձեալըն Վարդեան։
'Նարդաստախոյ գեղափայլեանդ անզուգական՝
Դարաստ զուարճ հանդիսացոյց ընդ Հայաստան։
'Նորափետուր պաճոյճ զարդու վայելչութեան
Գեղեցկազարդ ըղձարդասունեկս կացոյց համայն։
Վասն այնորիկ գըրուցթ արկեալ ազանց մարդկան՝
'Ի սեա հրաշից երազէին ամենեքեան,
Ազք մեծամեծք և ստակականք գաւառական,
Եւ Վարդ անուն մեծ նախարարըն Ռշտունեան,

Բամամբ սրտի ցաւ 'ի հալցուած վշտօ տեսլեան,
Զի՞նչ է առն այս 'նոր փայլեալ պայծառութիւն։
Անդ ծանուցեալ զարփւոյդ ծագումն գերփայլական՝
Երգծափափք խոնարհէին հանդերձ յորդմանս
Գոհութեան ձայն բարձրացուցեալ լեռներան,
Բարերարնել զխաչեալն անմահ 'ի քեզ ալքայն.
Աչս աղօթիւ առնէին փառք բարձրութեան՝
Տանըս Տառեայ յաջոյն տուեալ Աստուածայնոյ
Յարփւոյն կենաց ցոլք 'նշուլից սրբութեան՝
'Ի լոյս Վ.անաց զմաքրացեալ մտաւորական.
Խաչ խմ անդրէն 'ի 'նեբրայեցն կարգ դարձեալ,
'Նըշուդ բանի վերերգեցից փայլեղ ծագեալ,
Խորին խորհուրդ 'ի քում գիտակ 'նըկարագրեալ,
'Ի դասակարգս անճառելեաց գերազանցեալ։
'Նըշտառ փայլեկ աշխարհալիր Ճիւղատերմեալ,
Ըշնորհաց պտղովք ըզօթեփելս առատ լցեալ,
Գուրանց երկնից 'նոր բացեալն հրաշակերտեալ,
'Ի յարձանուստ առաջ կենաց կամուրջ արկեալ,
Բախանըսէր կենաց զինւոյն հընձան յորդեալ,
Զուգաց թախիծ ոչ բժկէ զուարթացուցեալ,
Ողորմութեան ձիթաբերեկոյն շիւղ տեսեալ,
Յերկիրդ տապանանդ Վ.արդայ վերաբերեալ է։
Յաղթողական ցուպ լուսաբանդ հրաշափառեալ,
Զնորս Խորայէլ յանդորր 'ի կեանս ծովաքերծեալ,

Սուրբ 'նըկանակ զարւոյ անհեղ լըռնացրեալ,
Ըզձոյլըն չէին Մաղխոսն զոչի հարեալ:
Ընչուող ձեռին վէմ 'ի բարձանց խորտաչառեալ,
Պատկերաձեւոր 'նախնի չարին վէհ լըռեցեալ:
Բազմական զոյս կենդանոյս զփառսն փըշրեալ,
Յաւէրժ 'ի փառս արքայութեան երկրպագեալ:
Գըրգաթ արեամբ զաւէին սրբոց ցօղաթացեալ,
Գեդէօնին երկնաւորի 'նըշան պատուեալ:
'Ի ծաղկածին լերին աւօր վերաբերեալ,
Ընդ աջոյն Աստուածային մանկացեալ:
Սկուտղ ամէն կենաց հացի ճախարակեալ,
Ըզգեցոյց հոգւոյ անաղխական լուսացեալ:
Վարդ կարմրերանգ արիւնաներկ բոցավառեալ,
Յանոյշ բուրմամբ զաշխարհ հոտեամբ ուրախացուցեալ:
Աչարմնեան բուրվառ՝ ցոլմամբ խնկաբուրեալ,
զԱծարանակ յարկին լուսոյ փառաւորեալ:
Բուռնակալն արքայութեան տառ ախտողեալ,
Զանձառ բարեաց պատուականացն հրատարակեալ:
Դաշին անդարձ պայմանակցի հաշտահաստատեալ,
'Նոր հաշտութեան պատճառ լեալ արիւնացեալ,
Արիւնաձեւն սուրբ բարունակ երկնածաղկեալ,
Զանմահարարին ողկոյզ փառօք պտղաբերեալ:
Պըտղոյն կենաց ծառ կենարար մերձաւորեալ,
Հովեւորդ մարդկան ուսեալ բերս ընծայեալ:

Երկիր լուսոյն ողմնելով գեղաշողեալ,
Յաղջամղջին սաստեալ գիշեր չար բորբոքեալ։
Տան Բագրատեան բընակութիւն որ յարդարեալ,
Աստուածատուր մանկանց հրճուանս օժտաւորեալ։
Խաղաղանին Մովսէսին դաս դրուագեալ,
Յընտրութեան դաս արդարութեան կարապետեալ։
Նման շնորհաց բարեձանց Աստուածազգին,
Ազատութեան մեզ աղջաբար կենդանակիր։
Ուղեշարժակ առանց Մարեկայ ծառ երկնածին,
Զաստոյ կախեալ յաղջամկէզ խոյ անախտակիր։
Բախճան հոգւոց ունայն փառաց պարգեւածին,
Մարբուր սրբոց յանկոյացիչ կուշա ըմպելի։
Ինքնագոյին մեծ բարձրութեան հանդիսադիր,
Մարտացու զէն անպարտելի փայլեալ յերկիր։
Նախահրաւէր մարդկան ՚ի կեանս փայլմամբ երկիր՝
Դերաբեգակն եօթնալուս խաւարացիր։
Սատակապարծուր կողոպտեալ վրէժխնդիր՝
Ցուցակութեամբ անկից վերայն Ածակիր։
Բանկերն ըղձօն խաչակրօնից պետ անպատիր,
Յերկրէս Հղանդ խորախոյս զօրեղ լեալ անձնածիր։
Բեղխարբայն գլխոյ կլափիչ ասպար փոջոռիր,
Հերա անկանխութ արխնամած ներկեալ կարմիր։
Ուստ դարաստա գեղեցկատունկ վայելչադիր՝
Ընդ քառակողմն ամենածաղիկ փայլմամբ ընծայիր։

Յարադրեալք՝ բուրմանցըն եւղ յաղանց ջրեր՝
՚Ի յըղմնցուածն հողւոյ ՚ի հոտ անուշակեր։
Նեղելոց դու մխիթարիչ ո՛վ փայտ կենաց,
Յորդայթից միշտ պաշտպան մարդկան ազգաց։
Ըստերմարան Աստուածաճոխ վերին փառաց՝
Զեղուն լցեալ արդեամբք փրկչին չարչարանաց։
Աստուածիր անպարտելութեան ախեզելոց՝
Միջնորդ բարի ու բուն բարին զինուորաց։
Նաչանճարկու հողեկանանց պատուաչարաց,
Պահան ամուր անպարտարար ՚նենգից դիւաց։
՚Ի հալածել զայլըն խեղդիչ քնար լուսազգեաց՝
Քաղցրաձայն հնչմամբ հրաշից աշալնազգեաց։
Նկարախումբ չար փաղանգից մերժիչ ՚ի բաց՝
Աստուածագործ ըղքանչելեաց զարմանալեաց։
Պարիսպ հզօր յուսացելոց յախտըս վըշտաց,
Ցուպ զօրութեան վերականգնիչ մեզ տկարաց։
Աստուածութեան վերնաւորակ սուրբ հաւանաց՝
Ծով անհաշման ընդ քաւածողս համատարած։
Ըղձոց երկնից բնակացուց ՚նըշան կենաց՝
Ադամանդեալ յանկեան գլխոյ վիմին շնորհաց։
Տեղի պայծառ արփիաշող փայլատակմանց՝
Լուսացուցեալ ՚ի Վարագեան ժայռի բարձանց։
Օրհնութե՛ ձիրք փառաւորիչ Հայկեան ազանց՝
՚Ի խընամոց Վերինոյն ձօնեալ ՚ի ցինծ անանց։

՚Նըպատատաձիր ով՝ յինւորան Տարեան կողմանց՝
Ցանկալ ոգւոյն ընծայեալ Տեառըն զօրութեանց։
Լին ընտւեր կար հանդամանն նոր յարդարած՝
Թըռփիչաձիղ վերաթեւեալ օդասլաց։
Խոկավառինչ լոյս նշուլաձաղ ծաւալուած՝
Ցաշխարհի լոյս ծագելոյ Տէ շնորհիւ փայլած։
Աւաշի քո ՚ի դուռն եկեալ ազգք մարդկան՝
Խնդրեն ոգւոյ վերընծայեն համբոյր յարգման։
Սիրաբորբոք ըղձիւ ՚ի հայց աղերսութեան
Ընկանելով՝ շնորհս ընդունել յօժար բաղձանս։
Անդորրութեան յերկնային կեանս դու գանձարան,
Զըրկեալն անձնեայն կաս անխափան։
Ցանդ բռնաշէն հինից չարեաց ՚նըշաւակեան՝
Ըզգեց կայոյ՝ ՚ի քեզ խաչեալ Ածըն Բանն։
Երկրաւորաց՝ երկնից բարեաց պարգեւական՝
Թաւալթելիք սուրբ ըմպելիք հաստատեցան։
Արդեանց փրկչին հատուցակաց միջնորդ բաշխման՝
Թաւաչելեաց դըրունք բացեալ ՚ի քում նիւան։
Լուսայման յախտից՝ արփիանեալ գեղ սաղան՝
Մարմնամարտ մամբ Լին հատեալ քառակողմեան։
Յարափայլուն ակնանկատ շարքերկուական՝
Ոսոյն մեծի քահանայի զարդ տիրական։
Ոսկոյ մանկանց նոր Սիոնի պարծանք պատկան՝
՚Ի խաչապարծ սուրբ ըերանց դաւանական։

Վըսեմ փառաց Աստուածայնոյ նոր բնակարան՝
Հանգստացեալ վըճիտ լուսով անշիջական:
Հրանիւթ սեւոց պատկառելի մաքուր ուղան,
Կայծակնակիր հըրոյ մարմնոյն տէրունական:
Աշխոյժ սիրոյ Կենարարին հանգստարան,
Բոսորափայլ ցոլացայտեալ շըքով 'ի Վան:
Նոր հաշտութեան մաքուր նաւակ ալքրունական՝
'Ի կուտախումբըն գետապնոց նուիրական:
Նարօտ նըրկեալ շուշաղատիպ 'ի գոյն որդան,
Ցեբախայլըն տարանոյ զարդ պաշտաման:
Որբուականին յարալեզող ժայռին Լեզբեան՝
Կարշնեղակս անդընդասոյզ սուրբ ախոյեան:
Խիւբամոլեց վէս վոհմակաց տարագրական՝
Գործիդ փըկչին 'ի մահ մարմնով խոնարհութ̅ե:
Մաղթեմք 'ի քէն, ով ո̅ր Նշան գերհրաշական,
'Ի քոյ թևոցըն հովանի լեալ ապաստան:
'Ի պատահար չար դիպուածոցըն դիւական՝
Պահեա՛ զաշխարհ՝ միշտ անփխաս և անսասան:
Բանից խոլից խաչակրանից աղէտ մարդկան՝
Դու ապաւէն յաւուր չարի լե՛ր օգնական:
Զամենեսին 'ի բարի վարս վայելչութեան
Ծաղկազարդեա՛ քոյին շնորհօք անբաւական:
Արանց տալով արիութիւն անընկճական,
Կանանց՝ համեստ հնազանդութի մաքրութ̅ե:

* *

ՅԱստուածային այգի մշակաց՝ կար գործութեան,
Աշխատողըն ըղձարծն առնուլ զանբծականն ։
Եկեղեցեաց՝ հաստատութիւն անդրդուական,
Կարգաց կրօնից՝ պայծառութիւն արփիանման ։
Աշակերտեաց՝ յարատեւումն 'ի սրբութեան,
Մեղաւորաց՝ առըր ապաշաւ յօժարական ։
Ննջեցելոց՝ հանգիստ 'ի փառս արքայութեան,
Եւ ամենից՝ միշտ յաջողուած բարեկրութեան ։
Վասն իմ արդէն յաղերս բանի անձն իմ բերի,
Որ երկրպագն հանգստոցաց այսմ տաճի,
Աղաչանօք դիմադարձին գալ 'ի ծընրի,
Զի զԹադէոս, ո՛վ սուրբ Նըշան, յիս 'ի դերի,
Նըւէր բարեաց 'ի պարգեւացըդ տալ ձըրի,
Աներկեան խընդիւ յատեաց պանծել վայրի ։
Անձնըս տըկար չունի երբէք կալ 'ի կարի,
Եթէ Նըրսաստ կենաց փոյթով ինձ դադարի ։
Նեղեալ հովիս 'ի մարտ չարին վիրաւորի,
Թէ ո՛չ հասցէ վեհ օգնութի՛ սուրբդ տատարի ։
Դու ինձ Նըրշոյլ դեղարփենի յայս Կեդարի,
'Ի ըշշողըդ մընամ խըղճուկ 'ի խաւարի ։
Երրորդ ապա հասցէ օգնել ինձ տըկարի՝
Խընդրանօք հայցեմ՝ որ յերս անձին իմոյ լարի ։
Ցամաքն ակերք իմ ցօղովդ քո Զօնն պարարի՝
Ծաղիկ հոգւոյս առըր վարդակաւըդ զալարի ։

Իւսանդոս միայն քոյդ դարմանու ողջ զարդարի՝
Մոլար կամաց իմ ձկտանք քեւ գայ 'ի բարի։
Ուրեմն դու, սուրբ փրկանաւք կենարարի,
Կենացոյ զիս՝ անեղ 'ի կեանս հոգւոյ արի։
Յոր վայելեալ անդրաւատակէս յերկու դարի,
Փառս երգեցից ընդ երջանկաց սրբոց շարի։
(Յաղթխաչընկլին)(*)զերգս կրբէ յինքն ըզարի,
Որ ըղձիւքով նախկին ամոյն 'ի հուն վարի։

(*) Այսինքն՝ զթուականն 1816։

ՍԱՒԵՐԻԱՆՈՍԻ

ԳԱԲԱՂԱՑԻՈՑ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՃԱՌ

Ի վերայ բանին՝ թէ «Հուր եկի արկանել յերկիր» և այլն։

Ն.Օ.Տ

—

’Ի վայելս մերայոյն Բանասիրաց՝ կամ եղև ինձ ’ի վերջ մատենկանս յաւելուլ զառ ’ի Հարցն մերոց թարգմանեալ զգեղեցիկ ճառն Սեւերիանոսի (կամ որ նոյն է՝ Սեբերիանոսի) Գաբաղայեցւոյ Եպիսկոպոսի, ասացեալ ’ի բանն »Հուր եկի արկանել յերկիր«։

Մի յայնցանէ է ճառս այս, որոց անծանօթ կան ցարդ Հնախոյզքն Եւրոպայ՝ ոչ միայն՝ առ ’ի չգոյէ Յունական բնագրացն, այլև առ պակասելոյ ’ի հաւաքոյթս անդ նախնական թարգ-

մանութեանցն 'ի Հայ՝ տպագրութ՛ի 'ի լոյս ընծայելոյ յարդիւնաշատ Հարցըն Մխիթարեայ 'ի վանս Ս. Ղազարու 'ի Վենետիկ յամին 1830։

Օրինակ ճառիս կայր առ իս 'ի վաղուց հետէ իմով իսկ գաղափարեալ գրչութեամբ յամին 1827, 'ի Ս. Փրկչի վանս Ակնայ 'ի միջէ և եթ յանթուական ընագրէ եղելոյ առ բարեգլեայ Դխողի նորին քաղաքի Յովհաննու Արքեպիսկոպոսի Զմիւռնացւոյ։

Մ. Մուքրէանց։

ՍԵՒԵՐԻԱՆՈՍԻ

ԳԱԲԱՂԱՑԻՈՑ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՃԱՌ

Ի ՎԵՐԱՅ ԽԱՉԻՆ՝ ԹԷ [illegible]
ԵՒ ԱՅԼՆ։

—

Զմի ունելով աղբիւր ջրոյ՝ բնութիւն, յոլովից և զանազան կենդանեաց զբժշկութիւն ծարաւոյն շնորհէ· զի արջառոյն անդեայք և ոչխարացն հօտք առ նա ընթանալով՝ արբուցումն ընդունին· չորքոտանեացն հօյլք և որովայնապարար զազանացն սեռ 'ի նա ձեպելով՝ լնուն 'ի նմանէ, զտենչական կարօտութեան իւրեանց· նաև թռչնոցն բազմաթիւ յոլովութիւն յայս 'ի նա եղեալ՝ ըմպեն 'ի նմանէ, և զուարթ ծարաւոյն անդուստ բու-

ծանենն ։ Եւ ոչ միայն զանասնոցն և եթ լնու աղբիւրն զալէաս, այլ և բանաւոր մարդկան առատաբար զլրումն կարօտութեան աննախանձ ընձեռէ · և միանգամայն ամենայն տեսակք կենդանեաց 'ի միոյ աղբերէ ըմպելով՝ յագին աննուազ։

Այսպիսի իմն է Աստուածեղէն գրոց վարդապետութիւնք, սիրելիք, մի է՝ վասն զի 'ի միոջէ է · յԱստուծոյ ամենակատար իմաստութենէն ունելով զհոսումն՝ զյոգունց և զզանազան մարդկան զսիրտս իմաստնացուցանէ, և աշակերտս յարմարէ, և զեկեղեցիս անուշահոտութեամբն լնու ։ Ծարաւիք ըմպեն · խաւարեալք լուսաւորին...(*)։ Հիւանդք բերցան և կամ ուրաղա զթիւրութիւն փայտիցն քաջուսումնաբար շուրջ բերելով՝ բանոնոր յարմարաբար սահմանեալ՝ որ հանդերձեալ են 'ի տեսակ կազմել, քաջագիր և պատշաճ զփայտն գործեն ։ Իսկ Տէր մեր՝ որ անձանց մերոց խոտորելոց է ուղիղ, ոչ լարիւք և քանոնօք զանձինս մեր յղկէ,

---

(*) Աստանօր պաւք ինչ պակասեն ։

պըլ՝ բանիւք և վարդապետութեամբք 'ի ճշմարտութիւնն խոնարհեցուցանել. և զանազան տեսակք վարելով՝ 'ի բարեպաշտութիւն զոգիս մեր ուղղել։ Յաղագս որոյ 'ի ձեռն տեսակաց և այժմ դաստիարակէ զմեզ։

Տղայոցն մանկանէր մարքն՝ ցորքան 'ի մատաղագոյն հասակին և յանզօր մանկունքն անձին, զկաթնասնոյց աղբիւր ստեանցն զօրացուցանելով՝ զատանց աշխատութեան զկերակուր կաթինն կարկատել 'ի նոսա փութան։ Իսկ յորժամ 'ի մեծագոյնն հասակ և 'ի զգայականն եկեսցեն, մինչև ստամոքք այնուհետև զօրել զփափուկս 'ի կերակրոցն ծամել, յայնժամ մարքն զխստութիւն հացին մանրելով՝ կակուղ և փափուկ զօրէն ողղոց զկերակուրն պատրաստեալ՝ 'ի ներքուստ 'ի բերանոյն խուեանց ընծայեցուցանեն։

Այսպիսիք ոմանք իցեն և վարդապետք եկեղեցւոյ. քանզի որոց սակաւիկ զգնութիւն մտացն տղայական ունիցին, ոչ դժուարիմանալիս և դժուարըմբռնելիս նո-

ցա զիմաստս առաջի արկանեն, այլ՝ զօ-
րէն մարգ զատինս 'ի նոսա խոնարհեցու-
ցանեն, և զանխարդախ բանին զկաթն
հեղ հոգւով ձգել՝ նոցա պատուիրեն.
զի ապա յորժամ 'ի մեծագոյն բանից
ըմբռնումն հանճարով աճիցեն, զմեծա-
մեծաց խորհրդոց յայտնել սովորեսցին
նոցա զիմաստս։ Այսպէս և Պաւղոս առ-
նէր. զի ոքք տակաւին տղայքն էին՝ գրե-
լով նոցա ասէր «կաթն ջամբեցի ձեզ,
և ոչ հաստատուն կերակուր»։ Նոյնօրի-
նակ Տէր մեր մինչև ցայժմ ևս առնէ.
քանզի ըստ չափոյ բնութեան լողայն
զաւետարանական իմաստիցն զգիրս զու-
գակշռելով, յառաջ քան զժամանել ա-
ւուրն՝ իբրև տղայոցն՝ կակուղ և դիւ-
րալուծանելի զկերակուր բանին մեզ ըն-
ձեռէր. իսկ այժմ զի զհանճար իմաստու-
թեանս մերոյ աճեցեալ ետես, 'ի մեծա-
մեծ աւանդութիւնս թողացուցանէ վայե-
լել մեզ։ Եւ զինչ ասէ.—

«Ծառայք եմք [illegible] և ոչ եմք [illegible]
[illegible], այլ [illegible]»։

Ոմանք տղայական մտօք կարծեցին, թէ

եկեալ իցէ Տէրն՝ հրով ծախել զամե-
նեսին, և որով սատակել զարարածս։
Եկայք և մեք զնոյն՝ իբրև տղայք՝ այն-
պիսի բանիւք առ Տէրն խօսեսցուք։

«Մեղք հակառակ մեզ հաստատեցան.
մահ զմեզ զրաւեաց. գեհենն և հուրն
մեզ միշտ սպառնայ. պիղծ դիւացն հոյլք
զմեզ յաղթահարեն. զքեզ օգնական ու-
նել ակն ունէաք, գալ և կեցուցանել
ըստ կանխասաց բանից մարգարէիցն։ Իսկ
դու բարերարդ եկեալ՝ ասես «Հուր եկի
արկանել յերկիր. և ոչ եկի արկանել
խաղաղութիւն, այլ՝ սուր»։

«Ընդ սատանայի պատերազմն ոչ զօրե-
ցաք, վասն զի զէն հաւատոյ ոչ գոյր մեր,
և զյաղթանակ կնքոյն ոչ ունէաք՝ զվա-
հանն արդարութեան։ Մինչ դեռ ՚ի
դրախտին էր Ադամ՝ կողոպտեաց զնա
սատանայ և մերկացոյց յանմահական լու-
սոյն։ Յաղագս որոյ ամենեքեան մեք մերկ
յօգնականութենէն լեալ՝ առ քեզ գո-
չեցաք ասելով «Դա՛տ արա ինձ Տէր ընդ
զրկողսն, ա՛ռ զզէն և զասպար քո, և
արի՛ յօգնել ինձ, հա՛ն զսուր յանդիման

նեղչացն, և արգե՛լ զնոսա. ասա դու ցանձն իմ՝ փրկութիւն քո եմ ես։ «Այլ դու եկեալ՝ ասես «Ո՛չ եկի արկանել խաղաղութիւն, այլ՝ սուր»։

Եւ մեր են որբոցն աղաչանք, որք յաղագս խաղաղութեան պաղատին, վասն հանդարտութեան աշխարհին, զպատերազմ ոչ կամին, 'ի սրոյ հրաժարին։ Եւ եկեալ՝ ասես «Ոչ եկի արկանել խաղաղութիւն, այլ՝ սուր»։

Թշնամին արդարութեան զզօրան իւր հակառակ մեզ զինեալ՝ զգեան. զամենեսին զմեզ երկայրի սրով խոցոտեալ. մեղք մերժեաց 'ի կենաց, և 'ի դժոխս արկ։ Յաղագս այնորիկ զթութիւն խնդրելով 'ի քէն ամենայն որբոցն բազմութիւն, պար առեալ՝ առ քեզ գոչէին ասելով «Որ հովուեսդ Իսրայէլի՝ նայեա՛ց որպէս խաշին Յովսէփու. երևեցո՛ զերեսս քո 'ի մեզ. զարթո՛ զզօրութիւնս, և եկ 'ի կեցուցանել զմեզ»։ Այլ ասես «Ո՛չ եկի արկանել խաղաղութիւն, այլ՝ սուր»։

Ո՞ւր են աւետիքն քո՝ զոր առէիր աշակերտացն քոց «Խոնարհեցուցանեմ 'ի

մեզ իբրեւ զգեստ զխաղաղութիւն իմ. Ե
իբրեւ զՀեղեղատ ծածկեսցէ զփառս Հե-
թանոսաց». կամ ըստ նախաձայնութիւնք
սրբոց Հարցն, որ ասէին «Ահա՛ ելցէ Տէր
եւ խորտակեսցէ զպատերազմ». զի յետ
բառնալոյ պատերազմին՝ խորին խաղա-
ղութեանն ակն ունէաք: Եւ եկեալ ա-
սես «Ո՛չ եկի արկանել խաղաղութիւն,
այլ՝ սուր»:

Մարգարէս յառաջագոյն տապեցեր,
Հայրապետօքն կանխադուշակեցեր, զի-
նուն արդարութեան զնոսա վառեցեր կալ
ընդդէմ կռույ սատանայի՝ խորտակել
զպատերազմ՝ եւ խաղաղութիւն աշխար-
հի ընձեռել. որպէս մի ոմն 'ի նոցանէ
գոհարանելով ասէր «Օրհնեալ Տէր, որ
ուսոյց զձեռն իմ 'ի պատերազմ, եւ զմա-
տունս իմ 'ի ճակատամարտ»: Եւ նորա
պարտեալք՝ թիկունս դարձուցին. եւ առ
քեզ գոչելով գոչէին «Տէ՛ր, խոնարհե-
ցո՛ զերկինս՝ եւ էջ»: Եւ խոնարհեցու-
ցեալ՝ իջեր 'ի փրկել զազգ մարդկան
խաղաղութեամբ. եւ ասես «Ո՛չ եկի ար-
կանել խաղաղութիւն, այլ՝ սուր»:

Այս ընդէ՛ր երանես զխաղաղարարսն՝ ասելով «Երանի՜ խաղաղարարաց, զի նոքա որդիք Աստուծոյ կոչեսցին»։ Զինչ՝ որ այլոց ուսուցանես խաղաղութիւն անել. զինչ՝ որ ասես վասն քո «Ո՛չ եկի արկանել խաղաղութիւն, այլ՝ սուր»։ Ընդէ՛ր և դու՝ Պաւղոս՝ ասես վասն Քրիստոսի. «Նա՛ է խաղաղութիւն մեր». ոչ լսես նմա՝ որ ասէ «Ո՛չ եկի արկանել խաղաղութիւն»։

Թշնամի մեր եղև Աստուած յաղագս մեղաց մերոց. միջնորդի պէտս ունէաք՝ լուծանողի որ 'ի մէջ մեր էր թշնամութիւն, և զբարձր խաղաղութիւն պարգևողի։ Յաղագս որոյ միջնորդի և հայրն մեր Յովբ աղօթէր և աղաչէր ասելով «Երթէ էր միջնորդ, եկեալ միջնորդէր, և լուծանէր զթշնամութիւն (*)»։ Արդ զայսմ զհակառակն ասես «Ո՛չ եկի արկանել խաղաղութիւն, այլ՝ սուր»։ Եւ-

(*) Հայ բնագիրն տպագրեալ ունի գրեալ «Յանկարծ (այսինքն՝ եթէ [թէ]) գոյր միջնորդ, և յանդիմանէր և լսէր 'ի մէջ երկոցունց» (Թ. 33)։

յումմէ՞ պատուհեան վստահացուք ըն-դունել զոր խնդրեմքս։

Այլ՛ագգ, ասէ, հուր եկի արկանել, ոչ յերկիր՝ որ 'ի ձերոց ոտից կոխի, այլ յերկիր՝ որ յիմոյն աջոյ ստեղծաւ։ Վասն զի սատանայ 'ի սիրտս մարդկան փուշ և տատասկ սերմանեաց, հուր եկի արկանել 'ի փշոց վառումն, և 'ի նորա-գումն ոգւոց։ Վասն այնորիկ ասեմ, թէ «Հուր եկի արկանել, և կամիմ՝ թէ ար-դէն իսկ բորբոքէր»։ Քանզի պարտ է ինձ մաքրել զերկիր իմ. վայել է ինձ զսատանայի զգառնաբեր զխասաակալր ըզ-բոյսն հրով ծախել. զի մաքուր անձամբ զմաքուր զերկնային սերմն ընկալցի։ Վասն այնորիկ ասեմ «Հուր եկի արկանել»։

Ստեղծեալ իսկ բարի զմարդն յերկ-րէ, զկայծ Աստուածային հրոյն 'ի սրտի նորա բնակեցուցի՝ յաղագս ջերմագոյն նմա ունելոյ զսէրն առ Աստուած։ Եւ վասն զի զայն Աստուածային կայծակն բազմահօս չարութեամբք բանսարկուին ծածկելով շիջոյց, պարտ և արժան է ինձ դարձեալ վերստին գալովս յերկիր՝

զնոյն զԱստուածային փայլակն և զնոյն իսկ զջերմութիւնն՝ մարդկան տալ ունել, զի գեղեցկապէս ամենեքեան փայլեսցեն ճառագայթիւք։

Սանձամանեօք ամբարշտութեան զանձինս մարդկան սատանայ սպան։ Պարտ է ինձ հուր արկանել յերկիր. զի լուծանելով և մեղկելով զ'ի սատանայէ լեալ օղուց զձմեռն անհաւատութեան՝ անքոյթ և խաղաղ զմիտս կացուցից, առ 'ի զուարճանալ և զալարաբեր լինել՝ զարդարութեան զսերմանս պտղաբերելով։ Վասն այնորիկ ոչ եկի արկանել խաղաղութիւն, այլ՝ սուր։

Քարոզեցէ՛ք զսա, իմ առաքեալք, աւետարանեցէ՛ք ամենեցուն. ժողովեցէ՛ք զհօտն իմ հոգևոր 'ի փարախն սուրբ. տո՛ւք նոցա աւետիս՝ մի՛ երկնչել 'ի հակառակորդին յառիւծակերպ դաշմանէն. զի ոչ եկի արկանել նմա խաղաղութիւն, այլ՝ սուր։

Արդէն իսկ եռես, թէ պատերազմ սատանայ. զոչէ իւրով բանակաւն՝ ասելով «Զինչ մեր և քո, որդի Բարձրելոյ»

եկիր յառաջ քան զժամանակն տանջել զմեզ։ Այո՛, ասէք՝ զի՞նչ մեր և քո, որք զամենեսեան սրով մեղաց խողխողեցէք, և խաբէական վարդապետութ͞բ զնոսա խոտորեցուցէք. մթով անգիտութեան զաչս մտաց նոցա խաւարեցուցէք։ Ասէք՝ զի՞նչ մեր և քո, որդի Աստուծոյ Բարձրելոյ։ Պա՛րտ և արժա՛ն է ինձ զսուրն ընդդէմ սրել, և պատշաճագոյն է ինձ 'ի դժոխս ընթանալ՝ թողլով զխաչին իմոյ զօրութիւն՝ զօրականաց և զօրավարաց։ Ընդ Աստուածային զօրութեան խաչիս պա՛րտ է ինձ 'ի դժոխս ընթանալ, և անդ զօրովյն օձին սրով հերձանել, և որ 'ի նմա են արգելեալ ոգիք՝ 'ի կեանս թռուցանել։ Ո՞չ եկի արկանել խաղաղութիւն, այլ՝ սուր։

Զօրացարո՛ւք, ձե՛ռք լքեալք և ծո՛ւնկք կթուցեալք. մխիթարեցէք զկարճամիտս խորհրդով. ասացէք՝ զօրացարո՛ւք, մի՛ երկնչիք։ Ո՞չ արդեօք լուայք 'ի մարգարէէն՝ որ ասէ «Յաւուր յայնմիկ ածցէ Տէր զսուրն իւր սուրբ 'ի վերայ վիշապ օձին կամակորի և փախուցելոյ, և սպանցէ զվիշապն՝ որ 'ի ծովուն թա-

գուցեալ է։ Արդ տեսցէք մարդկան· մխիթարեցէք զկարծամիտս, ով տաքեայք, ասելով՝ ոչ եկն թշնամեացն արկանել խաղաղութիւն, այլ՝ սուր· քանզի իմ սուր՝ է նմա սուր նեղութեան· իսկ ձեզ՝ խարիսխ հաւատոց։ Բազում շրջանակս ամաց սատանայի ծառայեցիք· յոլով ժամանակս սիրով զձեզ ընդ նա կապեցիք՝ զկամս նորա կատարելով։ Պա՛րտ է ինձ այսուհետև զթշնամութիւն 'ի մէջ ձեր արկանել· իրաւացի՝ է ինձ՝ թշնամիս զձեզ փոխանակ սիրելեաց նմա կացուցանել· զի որով մասամբք գործեցիք զփայտս և զքարինս՝ և աստուածս անուանեցիք, զնոյն դարձեալ մասամբք ձերովք կործանիցէք։ Պատշաճագո՛յն է ինձ՝ սուր 'ի մէջ ձեր և սատանայի արկանել· զի զորս լեզուաւ պաշտէիք զաստուածս օտարս, 'ի նոյնմէ դարձեալ գարշեցիք։ Ո՛չ եկի արկանել խաղաղութիւն 'ի մէջ ձեր, այլ՝ սուր։ Եթէ ոչ խոնարհեցուցից 'ի թշնամին ձեր զսուր իմ, ձեզ ոչ է խաղաղութիւն։

Եւ եթէ պարտ և արժան է այժմ զ

ևս առնուլ զծառեալս, ո՛չ եկի արկանել խաղաղութիւն, այլ՝ սուր և որոշումն։ Տեսե՞ր զԹեկղ՝ որ երբեմն հեթանոս գոլով... բայց յորժամ լուաւ զվարդապետութիւն Պաւղոսի՝ վազվազակի ՚ի բաց զատաւ յազգատոհմից և ՚ի սիրելեաց, յազգականաց և ՚ի ծառայից, յամուսնոյ և ՚ի փափկութենէ։ Տե՛ս աստանօր և զՍաւղոս՝ որ երբեմն Թշնամանիչն էր և հալածիչ. այլ յորժամ լուաւ զբանն եկեալ ՚ի վերուստ, նահանջեալ դադարեաց ՚ի յամառութենէն. սակս որոյ կոչեցաւ Պաւղոս. որ յառաջագոյն անգիտութեամբ ռա՛զմ յարուցանէր եկեղեցեաց Քրիստոսի՝ զօրաւիգ լինելով աշխարհի ազգին Հրէից. իսկ ՚ի վերջոյ ոսոխ ազգատոհմին իւրոյ եղեալ՝ ջերմագոյն սիրով քարոզէր ըզբանն Քրիստոսի։ Հայեա՛ց տե՛ս՝ զիա՛րդ բանն Աստուծոյ իբրև զսուր որոշէ յազգականաց և յընտանեաց՝ զհաւատացեալս աւետարանական վարդապետութեան. վն որոյ մարգարէն գոչէ ասելով, եթէ «Սրբեսցէ զնա հրով»։ Վասն այնորիկ և

Յովհաննէս աղաղակէր «Նա զձեզ մկըր-
տեսցէ հրով»։ Յայս հուր և սուր և Իսա-
հակ նկատեալ՝ ասաց «Ահա՛ հուր, և ա-
հա՛ սուր, ո՛ւր է ոչխար յողջակէզ, Հա՛յր»։
Զայս հրոյ զօրութիւն և Մովսէս ետես
'ի լերինն, քանզի տեսանէր զմորենին
վառեալ՝ որ ո՛չ այրէր. որպէս Նախա-
հարքն մեր պատմեցին մեզ՝ իմացեալ
վասն սրբոյ կուսին Մարիամու, որ ծնաւ՝
և մնաց անապական։

ՆՇԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

[illegible]

—

Դարձատանակ· [illegible]

Դրանշակն· [illegible]

Կետադր· [illegible]

Բաղձանակ· [illegible]

Իմաստուլ· [illegible]

Եր·	Տող·	Վրիպակ·	Ուղիղ·
15.	2.	*պատուամատոյն.*	*պատուամատոյն։*
51.	3.	*պայծազգեստ.*	*պայծառազգեստ։*

[illegible] ԳՐԱԴԱՐԱՆ